

**Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Β' Γυμνασίου**

**Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία
και στον πολιτισμό**

Πορεία μέσα από αντιθέσεις

Τόμος 5ος

Έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου

**Η θρησκεία στη ζωή, στην
ιστορία και στον πολιτισμό
Πορεία μέσα από αντιθέσεις**

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της Επιτροπής Εμπει-
ρογνωμόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμι-
ας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον
Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) -
Νέο Πρόγραμμα Σπουδών».
Το παρόν υλικό συνοδεύει το
αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών
και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού.**

ΣΥΝΤΑΞΗ ΦΑΚΕΛΟΥ
Θανάσης Νευροκοπλής
ΜΤη Θεολογίας, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,
Μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνω-
μόνων

Παναγιώτης Αρ. Υφαντής
Αναπληρωτής Καθηγητής
Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ, Μέλος
της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων

Λάσκαρης Ιατρόπουλος
ΜΤη Θεολογίας, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Ζωή Τερλιμπάκου
Δρ Θεολογίας, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Διονυσία Χατζή
ΜΤη Θεολογίας, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

**ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΜΟΡΦΟΠΟΙΗΣΗ ΦΑΚΕΛΟΥ
Θανάσης Νευροκοπλής**

**ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
Νικόλαος Μαστερόπουλος,
Σκηνές από την Αποκάλυψη
σε σμάλτο (λεπτομέρεια), 2001**

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**Έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά Β' Γυμνασίου**

Τόμος 5ος

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

ΑΘΗΝΑ 2017

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες

5 / 104

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ

Εμπειρίες συγκρούσεων και βίας στο οικογενειακό, το φιλικό ή το σχολικό τους περιβάλλον βιώνουν πολλοί άνθρωποι από την παιδική τους ηλικία και από πολύ νωρίς αναρωτιούνται για τα αίτια που τις προκαλούν. Οι τραυματικές αυτές εμπειρίες μας βοηθούν να κατανοήσουμε και τους λόγους για τους οποίους, κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες, η θρησκευτική αντιπαλότητα και μισαλλοδοξία οδήγησε σε τραγικά γεγονότα διασπάσεων, θρησκευτικών πολέμων, διώξεων και εκτελέσεων –όχι μόνο στον χριστιανικό κόσμο αλλά και αλλού. Στόχος μας είναι να αξιολογήσουμε τις συνέπειες αυτών των γεγονότων και να σταθμίσουμε τις προσωπικές, κοινωνικές και πολι-

**ΤΙΣΜΙΚΕΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΑΝ-
ΘΡΩΠΟΥΣ –και ιδιαίτερα στους ανί-
σχυρους– της εποχής εκείνης αλλά
και σε εμάς σήμερα. Και ακόμη να
αναρωτηθούμε, τελικά, εάν οι πρά-
ξεις θρησκευτικής βίας ανταποκρί-
νονται στην πνευματική αποστολή
των θρησκειών για ειρήνη και κα-
ταλλαγή ή αποτελούν κραυγαλέα
αντίφαση ανάμεσα στη θρησκευτική
διδασκαλία και στις ζοφερές πρά-
ξεις οπαδών τους. Σε μια εποχή,
σαν τη δική μας, που το φάντασμα
μιας γενικευμένης σύγκρουσης με
πρόσχημα θρησκευτικό επανέρχε-
ται απειλητικά, είναι εξαιρετικά κρί-
σιμο να καταδειχθεί το πανανθρώ-
πινο και διαθρησκιακό διακύβευμα
του σεβασμού και της ανοχής απέ-
ναντι σε αυτόν με τον οποίο δια-
φωνούμε.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Διαφωνίες και συγκρούσεις που τραυματίζουν

- ✿ Στο οικογενειακό περιβάλλον (απομάκρυνση, ψυχρότητα, εντάσεις, σκληρότητα)
- ✿ Στο φιλικό περιβάλλον (αδιαφορία, καυγάδες κ.ά.)
- ✿ Στο σχολικό περιβάλλον (απομόνωση, bullying κ.ά.)

II. Χριστιανοί διώκουν Χριστιανούς

- ✿ Το Σχίσμα: Ιστορικά τραύματα στο σώμα της Εκκλησίας
- ✿ Σταυροφορίες – Ιερά Εξέταση: Η θρησκευτική νομιμοποίηση της βίας (πρόσωπα, γεγονότα)
- ✿ Μεταρρύθμιση και Αντιμεταρρύθμιση: Από την κριτική στον φανατισμό

- ✿ Ο φανατισμός και η βία ως παρέκκλιση από το χριστιανικό ήθος

III. Διάσπαση και αντιπαλότητα σε διάφορες θρησκείες

- ✿ Ιουδαϊσμός: Διάσπαση Ισραηλιτών και Σαμαρειτών την εποχή της Βίβλου
- ✿ Ισλάμ: Σουνίτες και Σιίτες. Η εμφύλια διαμάχη για τη διαδοχή
- ✿ Ινδοϊσμός: Αντιπαλότητα ανάμεσα στις κάστες

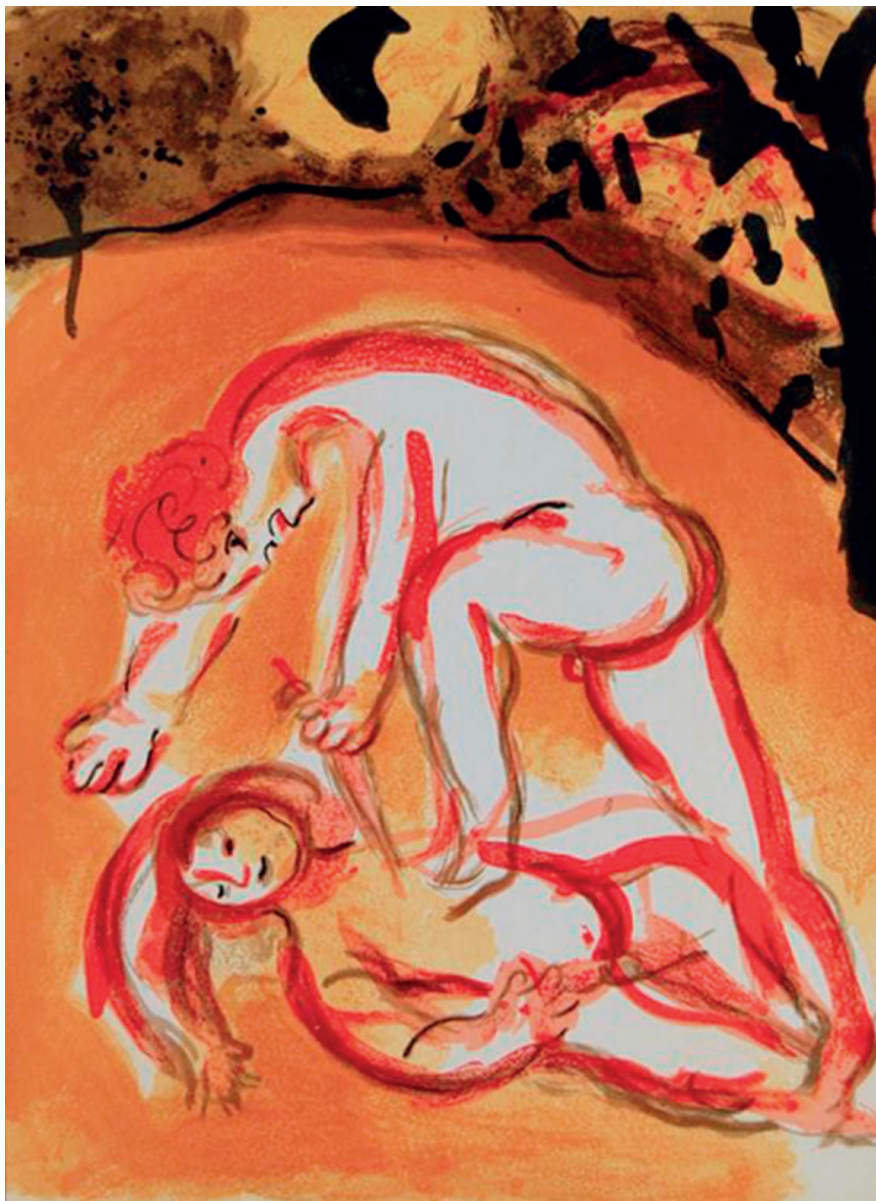
IV. Το αίτημα των θρησκειών για ειρήνη και καταλλαγή

- ✿ Να αναγγείλουμε το γεγονός της συμφιλίωσης
- ✿ Εκπρόσωποι θρησκειών προσεύχονται για την ειρήνη (Ασίζη 1986)
- ✿ Το αίτημα της διαθρησκειακής εκπαίδευσης

Ι. Διαφωνίες και συγκρούσεις που τραυματίζουν

Στο οικογενειακό περιβάλλον
(απομάκρυνση, ψυχρότητα,
εντάσεις, σκληρότητα)

Ο Κάιν και ο Άβελ, Γεν 4, 1-12

Η Εύα έμεινε έγκυος και γέννησε τον Κάιν και είπε: «Απέκτησα άνθρωπο με τη βοήθεια του Κυρίου». Έπειτα γέννησε τον αδερφό του τον Άβελ. Ο Άβελ έγινε βοσκός προβάτων και ο Κάιν γεωργός. Ύστερα από καιρό, ο Κάιν πρόσφερε στον Κύριο θυσία από τους καρπούς της γης. Ο Άβελ πρόσφερε κι αυτός από τα πρωτότοκα πρόβατα του κοπαδιού του και μάλιστα τα παχύτερα μέρη τους. Ο Κύριος είδε με ευμένεια τον Άβελ και τη θυσία του. Στον Κάιν όμως και στη δική του θυσία δεν έδειξε ευμένεια. Τότε εξοργίστηκε ο Κάιν και σκυθρώπιασε. Κι ο Κύριος του είπε: «Γιατί οργίστηκες και σκυθρώπιασες; Αν πράξεις το σωστό, θα ξαναβρείς το κέφι σου. Αν όχι, η αμαρτία δεν παύει να παραμονεύει σαν θηρίο στην πόρτα. Εσένα επιθυμεί-

εσύ όμως πρέπει να κυριαρχήσεις πάνω της».

Τότε ο Κάιν είπε στον Άβελ, τον αδερφό του: «Πάμε στα χωράφια». Κι εκεί, στα χωράφια, όρμησε ο Κάιν εναντίον του Άβελ και τον σκότωσε. Ο Κύριος ρώτησε τον Κάιν: «Πού είναι ο αδερφός σου ο Άβελ;». Εκείνος απάντησε: «Δεν ξέρω. Μήπως φύλακας του αδερφού μου είμαι εγώ;». Είπε τότε ο Κύριος: «Τι πήγες κι έκανες; Άκου! Το αίμα του αδερφού σου μου φωνάζει γοερά από τη γη! Από 'δω και πέρα θα σε καταριέται η ίδια η γη, που άνοιξε για να δεχτεί το αίμα του αδερφού σου, που εσύ τον σκότωσες. Όταν θα την καλλιεργείς, δε θα σου δίνει πια τους καρπούς της. Φυγάς θα είσαι και περιπλανώμενος για πάντα πάνω στη γη».

Ψαλμός 132

**Ἴδου δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν,
ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ
τὸ αὐτό; ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς
τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα,
τὸν πώγωνα τοῦ Ἀαρών, τὸ
καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὠμὴν τοῦ
ἐνδύματος αὐτοῦ· ὡς δρόσος
Ἀερμών ἢ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ
ὄρη Σιών· ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο
Κύριος τὴν εὐλογίαν, ζωὴν ἕως
τοῦ αἰῶνος.**

**Πόσο ωραίο είναι, πόσο ευχάριστο,
να κατοικούν μαζί τ' αδέρφια! Εί-
ναι σαν το πολύτιμο, το μυρωμένο
λάδι, χυμένο πάνω στο κεφάλι, που
πάνω στη γενειάδα αργοκυλάει, τη
γενειάδα του Ααρών, και που ὡς
την τραχηλιά του κατεβαίνει. Σαν τη**

δροσιά του Ερμών, που κατεβαίνει πάνω στα όρη της Σιών, γιατί εκεί αποφάσισε ο Κύριος την ευλογία του να δίνει, ζωή παντοτινή.

Το ξεθεμελίωμα της οικογένειας

Η οικογένεια είναι, χωρίς αμφιβολία, μια μικρή επικράτεια, όπου το άτομο κερδίζει κάποιο πρόσωπο: γίνεται ο πατέρας, η μητέρα, ο αδερφός, η αδερφή, ο πρόγονος. Βέβαια, υπήρξαν και άλλοτε –και πολύ περισσότερο από όσο συμβαίνει κάπου- κάπου να υπάρχουν και τώρα– τα πρόσωπα τα υποταγμένα στα άλλα πρόσωπα: η πατρική εξουσία διατηρούσε πολύ ακόμη από την αρχαία της δύναμη· η χωριάτισσα μάνα ήταν η αλευτέρωτη σκλάβα· τα παιδιά έπρεπε να υποτάσ-

σονται χωρίς αντίρρηση. Και, κατά φυσική συνέπεια, το σπίτι γινόταν θερμοκήπιο, όπου άνθιζε η υποκρισία. Βέβαια, όλες οι οικογένειες δεν ήταν έτσι πλασμένες. Ήταν ανάμεσά τους και πολλές, όπου η υποταγή δεν είχε λόγο να υπάρχει· την αντικαθιστούσε η στοργή, η τρυφερότητα, ο αμοιβαίος σεβασμός, η αλληλεγγύη, η κοινή χαρά και η κοινή θλίψη. Αυτό το σπίτι, αυτή την οικογένεια, είτε έτσι είτε αλλιώς, και με τα ελαττώματά της τ' αναμφισβήτητα, την ξεθεμελίωσαν οι καιροί.

Ιωάννης Μ. Παναγιωτόπουλος,
Οι σκληροί καιροί

Ο ρόλος των γονέων στην ψυχική υγεία των εφήβων

Στις μέρες μας, ο θεσμός της οικογένειας με τη μορφή που τον γνωρίζαμε στο παρελθόν, έχει διαφοροποιηθεί. Δυστυχώς, ο χρόνος ενασχόλησης των γονέων με τους εφήβους είναι σαφέστατα μειωμένος

σε σχέση με το παρελθόν και συνεχίζει να μειώνεται διαρκώς, λόγω του φόρτου εργασίας των γονέων και του πλήθους των λοιπών ενασχολήσεων. Αλλά και οι ίδιοι οι έφηβοι με τη σειρά τους, εκτός από το εξαντλητικό σχολικό ωράριο, είναι υποχρεωμένοι να ανταποκριθούν και σε ένα πλήθος ρόλων και ασχολιών, γεγονός που ελαττώνει τον ελεύθερο χρόνο για ενδοοικογενειακές διαπροσωπικές σχέσεις. Ασφαλώς το επίπεδο και η ποιότητα της επικοινωνίας μεταξύ των γονέων επηρεάζουν άμεσα τη συναισθηματική και κοινωνική έκφραση των εφήβων. Η εκτίμηση και ο σεβασμός μεταξύ των γονέων έχουν σημαντικό αντίκτυπο και στον τρόπο έκφρασης της εκτίμησης και του σεβασμού των εφήβων, τόσο προς τους γονείς τους όσο και προς τους

άλλους συγγενείς και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Ειδικότερα, έχει παρατηρηθεί ότι η θετική συμπεριφορά του πατέρα προς τη μητέρα προσφέρει ιδιαίτερη ικανοποίηση στους εφήβους. Επομένως, αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος των γονέων στη δόμηση μιας υγιούς και δημιουργικής σχέσης με τον επαναστατημένο και σαστισμένο έφηβο των ημερών μας.

**Εύη Μακρή-Μπότσαρη,
Σύγχρονα προβλήματα εφήβων**

Τι σημαίνει φιλία

Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης· «να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς τη συντροφιά του και να θέλεις την

ευτυχία του, να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα», να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς –κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερές κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία. Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχός μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωπότητας μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα

και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Ευάγγελος Π. Παπανούτσος,
Πρακτική Φιλοσοφία

Στο φιλικό περιβάλλον (αδιαφορία, καυγάδες κ.ά.)

Ιω 15, 12 - 17

Αυτή είναι η δική μου εντολή: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο, όπως σας αγάπησα εγώ. Κανείς δεν έχει μεγαλύτερη αγάπη από κείνον που θυσιάζει τη ζωή του για χάρη των φίλων του. Εσείς είστε φίλοι μου, αν κάνετε αυτά που εγώ σας παραγγέλλω. Δε σας ονομάζω πια δούλους, γιατί ο δούλος δεν ξέρει

τι κάνει ο κύριός του. Σας ονομάζω φίλους, γιατί σας έκανα γνωστά όλα όσα άκουσα από τον Πατέρα μου. Δε με διαλέξατε εσείς, αλλά εγώ σας διάλεξα και σας όρισα να πάτε και να καρποφορήσετε, κι ο καρπός σας να είναι μόνιμος. Ώστε, ό,τι ζητήσετε από τον Πατέρα στο όνομά μου, να σας το δώσει. Αυτή την εντολή σας δίνω: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο».

Μα τ' αλάτι δεν το πιάνει της φιλίας το νερό

Ο Γιασφάτ απ' τη Συρία
Κι απ' την Αίγυπτο ο Χαρμής
Συναντιόνται χρόνια τώρα
Στο πηγάδι της γραφής

Ξεδιψούν με το νερό του
Τρών' του Νείλου το ψωμί
Λένε το παράπονό τους
Κι από ασκί πίνουν κρασί

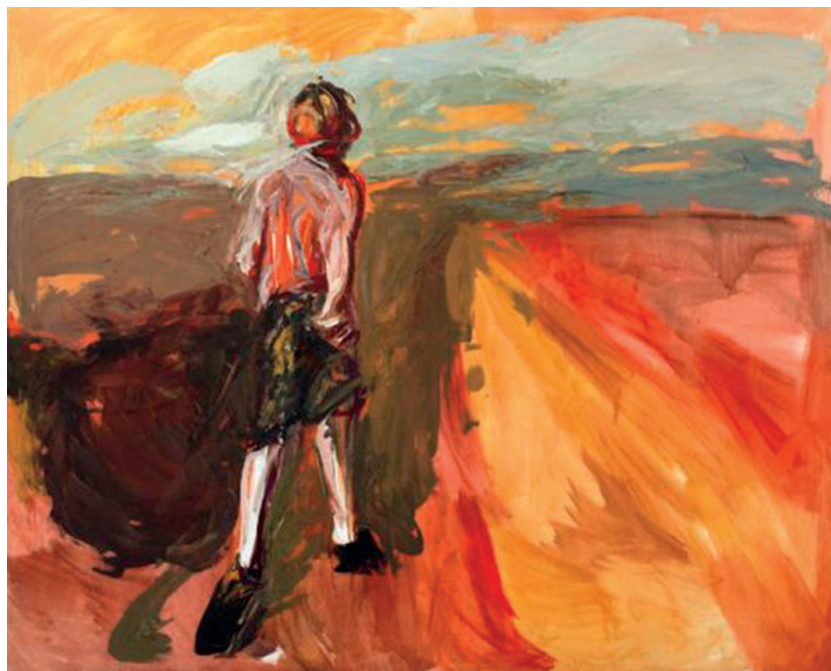
Κάποιοι μέσα στο πηγάδι
Θάλασσες ρίξανε δυο
Μα τ' αλάτι δεν το πιάνει
Της φιλίας το νερό

Κόψανε τη γη στη μέση
Τους χωρίσανε στα δυο
Μα τις φλέβες είχαν δέσει
Με σπαθί Δαμασκηνό

Το πηγάδι της γραφής,
Στίχοι: Θοδωρής Γκόνης,
Μουσική: Νίκος Ξυδάκης

Στο σχολικό περιβάλλον (απομόνωση, bullying κ.ά.)

Το αληθινό παραμύθι της
σχολικής βίας

Είναι σφάλμα να πιστεύουμε ότι το φαινόμενο (της ενδοσχολικής βίας) ξεκινάει και σταματάει στα σχολεία. Έχει βαθιές ρίζες και μακροπρόθεσμα καταστρεπτικές για την κοινωνία συνέπειες. Οι συμπεριφορές παγιώνονται και επαναλαμβάνονται στην οικογένεια, στο στρατό, στον εργασιακό χώρο.

Εγκληματολογικές έρευνες δείχνουν ότι το επιθετικό παιδί στο σχολείο είναι ο αυριανός άντρας που θα κακοποιεί τη σύζυγό του. Αλλά και οι θύτες, σύμφωνα με έρευνες του Αμερικανικού Ιατρικού Συλλόγου, είναι πολλές φορές θύματα σωματικής τιμωρίας, οικογενειακής βίας και βλαπτικών επιρροών της τηλεόρασης.

Τα σχολεία πρέπει να ξεκινάνε όχι με την υπόθεση ότι είναι απίθανο να συμβαίνουν τέτοια περιστατικά στους χώρους τους, αλλά αντίθετα ότι είναι πολύ πιθανόν, και να καταστρώνουν εμπειριστατωμένα σχέδια πρόληψης και αντιμετώπισης του προβλήματος. Το θέμα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο συζητήσεων στην τάξη, οι σχολικές βιβλιοθήκες να εφοδιάζονται με παιδικά βιβλία σχετικού περιεχομένου, οι

διάδρομοι, οι αυλές και οι δυσπρόσιτοι χώροι να επιτηρούνται τακτικά και οι μαθητές να ενθαρρύνονται να εκμυστηρεύονται στους διδάσκοντες τα παράπονά τους, πράγμα το οποίο βέβαια προϋποθέτει σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ τους. Ας μην ξεχνάμε ότι συχνά χρήζουν βοήθειας όχι μόνο τα παιδιά τα οποία υφίστανται, αλλά και τα παιδιά τα οποία ασκούν βία, καθώς και οι οικογένειές τους. Επίσης, δεν αποκλείεται οι ιδιότητες του θύτη και του θύματος να συμπίπτουν στο ίδιο παιδί.

**Ευγένιος Τριβιζάς,
Το αληθινό παραμύθι της βίας**

Τρέχοντας να κρυφτείς από τα παρατσούκλια...

Συνάντησα προχτές στο δρόμο έναν παλιό συμμαθητή μου, φαλακρό πια και σχεδόν γερασμένο, που μου έκανε φριχτά παράπονα, ότι δήθεν τον βλέπω στο δρόμο και δεν τον χαιρετάω. Τον άκουσα για αρκετή ώρα σιωπηλός και μετά βιάστηκα ν' αναγνωρίσω την ενοχή μου για να τον ξεφορτωθώ μια ώρα αρχύτερα. Σαν χωρίσαμε, άθελά μου πήρα ν' ανασκαλεύω τα περασμένα. Το αίμα μου φούντωσε. Αυτό το τέρας που είχε τώρα το θράσος να μου κάνει και παράπονα, ήταν ένας απ' τους μεγαλύτερους διώκτες και βασανιστές μου, όταν ήμασταν μαζί στο σχολείο. Κυρίως αυτός διαλόγισε τα απειράριθμα παρατσούκλια μου, παριστάνοντας μάλιστα,

όσο μπορούσε πιο γελοία, και τον τρόπο που μιλούσα. [...] Αυτός επίσης ο ουραγκοτάγκος ήταν που μετέφερνε τα παρατσούκλια του σχολείου στη γειτονιά μου και το αντίστροφο, κι αυτός πάλι με την παρέα του μου τα φώναζαν ακόμα και μέσα στο δρόμο, όταν πήγαινα βόλτα με τους γονείς μου.

Κάποτε ένας απαίσιος καθηγητής της μουσικής, μεγάλος σπάρος, διέκοψε τον κατάλογο, με πρόσταξε να σηκωθώ και μου έκανε στριμμέ-να: «Γιατί δε φωνάζεις δυνατά, ρε μπούφε;» Αυτό ήθελαν κι οι άλλοι, τους πετούσε νέα τροφή. Για μεγάλο διάστημα, εκτός από πολλά άλλα, ήμουν και ο «μπούφος» της τάξεως. [...]

Τα βράδια, συνήθως την ώρα που τρώγαμε, περνούσαν παρέες-παρέες τα παιδιά κάτω απ' το

**σπίτι και ούρλιαζαν στα σκοτεινά τα
διάφορα παρατσούκλια μου. Μέχρι
τραγούδια μου είχαν βγάλει. Μόνο
εγώ τα άκουγα, οι δικοί μου χαμπά-
ρι δεν είχαν. Μ' έπιανε τότε σφίξιμο
στο στομάχι, χλώμιαζα, κι αφήνο-
ντας το φαγητό στη μέση, έτρεχα να
κοιμηθώ ή μάλλον να κρυφτώ κάτω
απ' τα στρωσίδια.**

**Γιώργος Ιωάννου,
Τα παρατσούκλια**

Υπάρχει σοβαρός λόγος για την εκπαίδευση στον σεβασμό του διαφορετικού

instruction manual for life

Το πιο καθοριστικό πράγμα της ζωής μου ήταν το μπούλινγκ που δέχτηκα μικρός. Πρώτον, διότι μου στέρησε την παιδική μου ηλικία. Δεύτερον, γιατί μου προκάλεσε ένα απέραντο φόβο, που ποτέ δεν ξεπέρασα

30 / 110

και κατά καιρούς καταλύει ό,τι κερδίζω. Όσα συμβαίνουν σε κάθε άνθρωπο που ενηλικιώνεται –θάνατοι, καταστροφές, αστάθειες– τα διαπραγματεύεσαι σχετικά ευκολότερα. Λες, είναι η μοίρα των ανθρώπων, η φύση των πραγμάτων, είναι κάτι γενικό.

Όμως το φόβο που σου κληροδότησε το μπούλινγκ, δύσκολα τον σκεπάζεις, πόσο μάλλον τον σβήνεις. Γιατί έρχεται από τη ρίζα του εαυτού σου –τότε που διαμορφωνόταν. Είναι ένα «ελάττωμα» δικό σου: το ατομικό σου στίγμα. Κι αυτό το στίγμα είναι ο εξοστρακισμός από την ομάδα και την κοινωνία. Η αίσθηση ότι δε σε θέλουν –επειδή είσαι σεξουαλικά, φυλετικά, σωματικά, ή ψυχικά ασυνήθιστος.

Προσπαθώ να σκεφτώ συχνά τα πρόσωπα εκείνων που μου έκαναν μπούλινγκ, τόσα χρόνια μετά.

**Μερικούς τους συναντώ ακόμα.
Προσπαθώ να μειώσω τον αντί-
λαλο της κακίας τους, με το να
σκέφτομαι πόσα λίγα κατάφεραν
στη ζωή, πόσο ασκήμυναν, πόση
άγνοια είχαν, πόσο δυστυχισμένοι
έγιναν οι περισσότεροι. Αλλά αυτό
είναι μια φτενή και λίγο ένοχη από-
λαυση. Κατά βάθος δεν με αφορά.
Επίσης, δεν υπάρχει λόγος να τους
ρωτήσω γιατί το έκαναν. Ξέρω. Φο-
βόντουσαν και αυτοί.**

**Οτιδήποτε κατορθώνω στη δου-
λειά μου, ουσιαστικά απαντά στην
απορία που μου γεννήθηκε όταν
μου επιτέθηκαν πρώτη φορά: ανα-
ρωτήθηκα αν το αξίζω και, επειδή
δεν είχα ακόμα συνείδηση του εαυ-
τού μου, υπέθεσα ότι ίσως είμαι κάτι
όντως παρακατιανό. Έφτανα να
τους δικαιολογώ· στο ποδόσφαιρο
ήμουν το όνειδος της χλόης,**

και οι ομάδες τσακωνόντουσαν ποια δε θα με πάρει. Τα κατάφερα βέβαια σε άλλα πράγματα (π.χ. στις λέξεις), αλλά ούτε κανείς μου το είχε πει ποτέ ούτε εγώ το ήξερα. Κι έτσι μεγάλωσα ως εξωφυλαρούχας – πράγμα όχι καλό. Έκτοτε προσπαθώ κυρίως για ένα πράγμα: να αποδείξω ότι τα δίχτυα μου δεν είναι τρύπια. Κουραστικό, πολύ κουραστικό.

Αν όμως είναι έτσι η φύση του μπούλινγκ, οριστική και μη αναστρέψιμη, τότε γιατί καθόμαστε και μιλάμε; Μιλάμε για τους επόμενους –εμείς σχεδόν γεράσαμε. Καθώς η κοινωνία (ελπίζω) εξελίσσεται, το μπούλινγκ πρέπει να οριστεί ως πράξη βίας, να αναχαιτίζεται, να τιμωρείται, κυρίως να προλαβαίνεται. Και πρέπει να εκπαιδευτούν τα παιδιά (με την έμφυτη σκληρότητα)

στην αναγνώριση του διαφορετικού, στην ισονομία του συνηθισμένου με τον ασυνήθιστο. Θέλει πολλή δουλειά.

Αν και περάσανε τα χρόνια και κάποια πράγματα έχουνε βελτιωθεί, το μπούλινγκ μαίνεται. Κυρίως ψηφιακά. Ακόμα και σε πρόσωπα υπεράνω πάσης υποψίας, που αυτοπροσδιορίζονται ως προοδευτικά, συχνότατα διακρίνεις την αυτοματική μανία που μετατρέπει τον φόβο του διαφορετικού σε χύδην μπούλινγκ. Οτιδήποτε είναι διαφορετικό, από τις πολιτικές απόψεις μέχρι την σεξουαλικότητα, στοχοποιείται αυτόχρονα, αποκτάει διαστάσεις απειλητικές, και του πρέπει το λυντσάρισμα.

Στάθης Τσαγκαρουσιάνος,
Οι τραμπούκοι της ζωής μου

Ο νεοναζισμός δεν είναι οι άλλοι

Ο νεοναζισμός, ο φασισμός, ο ρατσισμός και κάθε αντικοινωνικό και αντιανθρώπινο φαινόμενο συμπεριφοράς δεν προέρχεται από ιδεολογία, δεν περιέχει ιδεολογία, δε συνθέτει ιδεολογία. Είναι η μεγεθυμένη έκφραση–εκδήλωση του κτήνους που περιέχουμε μέσα μας χωρίς εμπόδιο στην ανάπτυξή του, όταν κοινωνικές ή πολιτικές συγκυρίες συντελούν, βοηθούν, ενισχύουν τη βάρβαρη και αντιανθρώπινη παρουσία του.

Η μόνη αντιβίωση για την καταπολέμηση του κτήνους που περιέχουμε είναι η Παιδεία. Η αληθινή παιδεία. Και όχι η ανεύθυνη εκπαίδευση και η πληροφορία, χωρίς κρίση και χωρίς ανήσυχη αμφισβητούμενη συμπερασματολογία.

Η παιδεία που δεν εφησυχάζει ούτε δημιουργεί αυταρέσκεια στον σπουδάζοντα, αλλά πολλαπλασιάζει τα ερωτήματα και την ανασφάλεια. Όμως μια τέτοια παιδεία δεν ευνοείται από τις πολιτικές παρατάξεις και από όλες τις κυβερνήσεις, διότι κατασκευάζει ελεύθερους και ανυπότακτους πολίτες, μη χρήσιμους για το ευτελές παιχνίδι των κομμάτων και της πολιτικής. Κι αποτελεί πολιτική «παράδοση» η πεποίθηση πως τα κτήνη, με κατάλληλη τακτική και αντιμετώπιση, καθοδηγούνται, τιθασεύονται. [...]

Το φάντασμα του κτήνους παρουσιάζεται ιδιαίτερα έντονα στους νέους. Εκεί επιδρά και το marketing. Η επιρροή από τα Μ.Μ.Ε. ενός τρόπου ζωής που ευνοεί το εμπόριο. Κι όπως η εμπορία

των ναρκωτικών ευνοεί τη διάδοσή τους στους νέους, έτσι και η μουσική, οι ιδέες, ο χορός και όσα σχετίζονται με τον τρόπο ζωής τους, έχουν δημιουργήσει βιομηχανία με τεράστια και αφάνταστα οικονομικά ενδιαφέροντα. Και μη βρίσκοντας αντίσταση από μια στέρη παιδεία, όλα αυτά δημιουργούν ένα κατάλληλο έδαφος για να ανθίσει ο εγωκεντρισμός, η εγωπάθεια, η κενότητα και, φυσικά, κάθε κτηνώδες ένστικτο στο εσωτερικό τους. Προσέξτε τον χορό τους με τις ομοιόμορφες στρατιωτικές κινήσεις, μακριά από κάθε διάθεση επαφής και επικοινωνίας. Το τραγούδι τους με τις συνθηματικές επαναλαμβανόμενες λέξεις, η απουσία του βιβλίου και της σκέψης από τη συμπεριφορά τους και ο στόχος για μια άνετη

σταδιοδρομία κέρδους και εύκολης επιτυχίας.

Μάνος Χατζιδάκις,
Σκέψεις και παρατηρήσεις για το
αναζωογονημένο φαινόμενο του
νεοναζισμού

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΜΕΝΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΝΕΟΝΑΖΙΣΜΟΥ

Ο Νεοναζισμός, ο φασισμός, ο ρατσισμός και κάθε αντικοινωνικό και αντιανθρώπινο φαινόμενο συμπεριφοράς δεν προέρχεται από ιδεολογία, δεν περιέχει ιδεολογία, δεν συνθέτει ιδεολογία.

Είναι η μεγεθυμένη έκφραση - εκδήλωση του κτήνους που περιέχουμε μέσα μας, χωρίς εμπόδιο στην ανάπτυξη του, όταν κοινωνικές ή πολιτικές συγκυρίες συντελούν, βοηθούν, ενισχύουν τη βάρβαρη και αντιανθρώπινη παρουσία του.

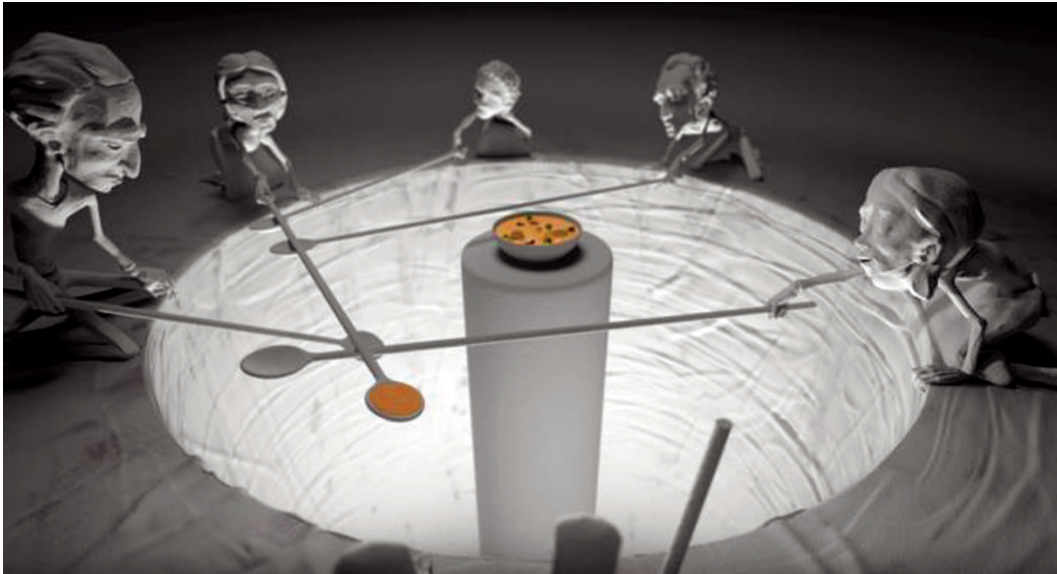
Η μόνη αντιβίωση για την καταπολέμηση του κτήνους που περιέχουμε είναι **η παιδεία**. Η αληθινή παιδεία. Και όχι η ανεύθυνη εκπαίδευση και η πληροφορία χωρίς κρίση και χωρίς ανήσυχη αμφισβητούμενη υπερπαραστολογία. Η παιδεία που δεν εφησυχάζει ούτε δημιουργεί αυταρέσκεια στον οπουδάζοντα, αλλά πολλαπλασιάζει τα ερωτήματα και την ανασφάλεια. Όπως μια τέτοια παιδεία δεν ευνοείται από τις πολιτικές παρατάξεις και από όλες τις κυβερνήσεις, διότι κατασκευάζει ελεύθερους και ανυπότακτους πολίτες, μη χρήσιμους για το ευτελές παιχνίδι των κομμάτων και της πολιτικής. Και αποτελεί πολιτική "παράδοση" η πεποίθηση, ότι τα κτήνη με κατάλληλη τακτική και αντιμετώπιση, καθοδηγούνται, τιθαοεύονται.

Ενώ τα πουλιά... Γιά τα πουλιά, μόνον οι δολοφόνοι, οι άθλιοι κυνηγοί αρμόζουν, με "τις ευγενικές παντός έθνους παραδόσεις".

Κι είναι φορές, που το κτήνος πολλαπλασιασμένο κάτω από συγκυρίες, και με τη μορφή "λαϊκών αιτημάτων και διεκδικήσεων", σχηματίζει φαινόμενα λοιμώδους νόσου, που προβάλλει μεγάλες ανθρώπινες μάζες και επιβάλλει θανατηφόρες επιδημίες.

Πρόσφατη περίπτωση ο 2ος παγκόσμιος πόλεμος. Μόνο που ο πόλεμος αυτός μας δημιούργησε, για ένα διάστημα, μιαν αρκετά μεγάλη πλάνη, μια ψευδαισθησιον. Πιστέψαμε όλοι μας, πως σ' αυτόν τον πόλεμο, η δημοκρατία πολέμησε τον φασισμό και τον νίκησε. Σκεφθείτε: η "Δημοκρατία" ερείς, με τον Μεταξά κυβερνήτη, και σύμμαχο τον Στάλιν, πολεμήσαμε τον Ναζισμό, σαν ιδεολογία άσχετη μ' εμάς τους ίδιους και τον ...νικήσαμε. Τι ουτοπία και τι θράσος. Αγνοώντας πως απαλλαγμένοι από την ευθύνη του κτηνώδους μέρους του εαυτού μας και τοποθετώντας το σε μια άλλη εθνότητα, υποταγμένη ολοκληρωτικά σ' αυτό, δεν νικήσαμε κανένα φασισμό, αλλά απλώς μια άλλη εθνότητα επικίνδυνη, που επιθυμούσε να μας υποτάξει.

Κόλαση και Παράδεισος

«Θα σου δείξω την κόλαση», είπε ο Κύριος σ' έναν ραβίνο και τον οδήγησε σε ένα δωμάτιο που είχε στη μέση ένα μεγάλο στρογγυλό τραπέζι. Οι άνθρωποι που καθόταν γύρω απ' το τραπέζι ήταν πεινασμένοι και απελπισμένοι. Στη μέση του τραπεζιού βρισκόταν ένα τεράστιο καζάνι με νόστιμο φαγητό που μύριζε καταπληκτικά, ώστε το στόμα του ραβίνου γέμισε σάλιο. Όσοι καθόταν στο τραπέζι, κρατούσαν από ένα κουτάλι με πολύ μακρύ

χέρι. Παρόλο που τα κουτάλια έφταναν ίσα - ίσα το καζάνι, τα χερούλια τους ήταν πιο μακριά απ' τα μπράτσα των ανθρώπων που τα κρατούσαν. Έτσι κανένας τους δεν μπορούσε να φάει, γιατί του ήταν αδύνατον να φέρει το φαγητό ως τα χείλη του. Ο ραβίνος είδε ότι η δυστυχία τους ήταν πραγματικά τρομερή.

«Τώρα θα σου δείξω τον Παράδεισο», είπε ο Κύριος, και μπήκαν σ' ένα άλλο δωμάτιο, ακριβώς το ίδιο όπως το πρώτο. Κι εκεί υπήρχε το ίδιο μεγάλο στρογγυλό τραπέζι, το ίδιο καζάνι με φαγητό. Οι άνθρωποι εδώ, όπως και οι προηγούμενοι, κρατούσαν τα ίδια κουτάλια με μακριά χερούλια. Εδώ, όμως, όλοι ήταν καλοφαγωμένοι και παχουλοί, γελούσαν και συζητούσαν. Ο ραβί-

νος δεν καταλάβαινε. «Είναι απλό, αλλά απαιτεί μια συγκεκριμένη ικανότητα», είπε ο Κύριος. «Σ' αυτό το δωμάτιο, βλέπεις, έμαθαν να ταΐζουν ο ένας τον άλλον».

Ίρβιν Γιάλομ,

Η μάνα και το νόημα της ζωής

 Το αφήγημα «Κόλαση και Παράδεισος» βασίζεται σε μια πανάρχαια και διδακτική ιστορία, που μεταφέρει στο βιβλίο του «Η μάνα και το νόημα της ζωής» ο ψυχίατρος και συγγραφέας Ίρβιν Γιάλομ.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

 Παρουσίαση σκηνών που δείχνουν συγκρούσεις. Στόχος: η ανίχνευση αιτίων, συμπεριφορών, συναισθημάτων.

 Έρευνα: αδέλφια και ενδοοικογενειακές σχέσεις στην Αγία Γραφή (Κάιν και Άβελ, ο Ιωσήφ και τα αδέλφια του, αδέλφια μαθητές του Ιησού, Ισαάκ και Ισμαήλ).

 Artful thinking («ακούγοντας 5 x 2»): Taylor Swift - Mean (ένα από τα δημοφιλέστερα τραγούδια για το bullying στην Αμερική). Αναλύστε το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, επικεντρώνοντας στους θύτες, που τις περισσότερες φορές

έχουν και οι ίδιοι πέσει θύματα bullying.

 Παρακολουθήστε το video «Εγχειρίδιο Οδηγιών για τη Ζωή» (Instruction Manual for Life) και συζητήστε για τους παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και οργανώνουμε τη ζωή μας.

 Δείτε την ιστορία του Ίρβιν Γιάλομ «Κόλαση και Παράδεισος», οπτικοποιημένη σε video animation και συζητήστε το νόημά της.

ΙΙ. Χριστιανοί διώκουν Χριστιανούς

Το Σχίσμα: ιστορικά τραύματα στο σώμα της Εκκλησίας

Το πρώτο Σχίσμα Ανατολής και Δύσης

Όταν οι Σλάβοι της Βουλγαρίας έγιναν χριστιανοί και ο βασιλιάς της Βουλγαρίας Βόρις θέλησε να βαπτισθεί, ο Πάπας αξίωσε να τον βαπτίσει αυτός –αφού η Βουλγαρία, κατά αρχαία παράδοση, ανήκε στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία του– ενώ οι Βυζαντινοί κανόνισαν νονός του να είναι ο Βυζαντινός Αυτοκράτορας και τελετουργός του βαπτίσματος ο Πατριάρχης Φώτιος. Κι αυτό ακριβώς το δεύτερο έγινε. Ο Πάπας Νικόλαος τότε εξαπέλυσε βροντές και απειλές κι ο Φώτιος ανταποκρί-

θηκε, κατηγορώντας τον μάλιστα αυτή τη φορά σε επιστολή του για αποκλίσεις από την ορθή πίστη! Η κυριότερη εξ αυτών είναι αυτή περί του Filioque. Υπ' αυτές τις ιστορικές συνθήκες έγινε θέμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών το Filioque για πρώτη φορά. Τα γεγονότα του έτους 866 μ.Χ. αποτελούν το πρώτο Σχίσμα Ανατολής και Δύσης. Μόλις όμως αφανίστηκε ο αυτοκράτορας Βάρδας κι εξέπεσε από το πατριαρχείο ο Φώτιος, τον οποίο διαδέχθηκε ο Ιγνάτιος, πολύ φίλος του Πάπα, οι σχέσεις των δύο Εκκλησιών αποκαταστάθηκαν και διατηρήθηκαν έτσι μέχρι το 1054.

Σάββας Αγουρίδης,
Η ιστορική διάσταση του Filioque

Πώς φθάσαμε στο οριστικό Σχίσμα

Τα πράγματα οξύνθηκαν περισσότερο εξαιτίας συγκρούσεων στη Νότια Ιταλία. Ο Πάπας, σε συνεργασία με Φράγκους και Νορμανδούς, επεδίωξε την εισαγωγή ρωμαϊκών εκκλησιαστικών εθίμων στις εκκλησιαστικές επαρχίες Απουλίας, Καλαβρίας και Σικελίας, με απώτερο στόχο να τις αποσπάσει από την Κωνσταντινούπολη. Δε δίστασε να καθαιρέσει τον αρχιεπίσκοπο Σιπόντου και να προσαρτήσει την επαρχία στη λατινική Αρχιεπισκοπή Βενεβέντου. Τα ανατολικά έθιμα απαγορεύθηκαν και καταδικάστηκαν συνοδικά στην Ιταλία. Ο Πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος ως αντίποινα απαγόρευσε την τήρηση των λατινικών εθίμων από τους Λατίνους της Πόλης και απείλησε με κλείσιμο ναών και μονών σε μη συμμόρφωση (1052).

Με προτροπή του ο Αχρίδος Λέων έγραψε στον Τρανίας της Απουλίας Ιωάννη επιστολή, που καταδίκασε τα λατινικά έθιμα προς προφύλαξη του πληρώματος. Ο καρδινάλιος Ουμβέρτος, με εντολή του Πάπα Λέοντος Θ΄, όχι μόνο συνέταξε απάντηση προς Κηρουλάριο και Λέοντα καθώς και αναίρεση των κατηγοριών της Ανατολής κατά των λατινικών εθίμων, αλλά και μετέβη με άλλους δύο κληρικούς στην Κωνσταντινούπολη. Στις 16 Ιουλίου 1054, στην ώρα του Εσπερινού, εισήλθε στον ναό της του Θεού Σοφίας και άφησε πάνω στην Αγία Τράπεζα έγγραφο αναθεματισμό για τον Πατριάρχη, τον Αχρίδος Λέοντα και τους ομόφρονές τους.

Δημήτριος Β. Γόνης,
Πώς φθάσαμε στο
θρησκευτικό σχίσμα

Η οριστικοποίηση της ρήξης

Στο μεταξύ ο Πατριάρχης, με την υποστήριξη του κλήρου και του λαού, κατόρθωσε να μεταπείσει τον αμφίρροπο αυτοκράτορα και να του επιβάλει τη θέλησή του. Με τη συναίνεση του αυτοκράτορα συγκάλεσε λοιπόν μια σύνοδο, η οποία ανταπέδωσε τα ίδια και εκτόξευσε τον αφορισμό εναντίον των παπικών αντιπροσώπων. Η σημασία των γεγονότων αυτών έγινε στην ανθρωπότητα αργότερα αισθητή. Οι σύγχρονοι δεν έδωσαν σ' αυτά ιδιαίτερη προσοχή, πράγμα που ρίχνει παράξενο φως στις σχέσεις Ρώμης και Βυζαντίου την εποχή που προηγήθηκε. Οι άνθρωποι ήταν συνηθισμένοι στις διαφωνίες ανάμεσα στα δύο εκκλησιαστικά κέντρα. Ποιος θα μπορούσε τότε

να διαισθανθεί ότι η ρήξη του 1054 θα είχε διαφορετικά αποτελέσματα από τις προηγούμενες έριδες και ότι ήταν το οριστικό Σχίσμα, που θα ήταν αδύνατο πια να θεραπευθεί;

Georg Ostrogorsky,
Ιστορία του Βυζαντινού κράτους

Επιστολή του Μιχαήλ Κηρουλαρίου
για τις διαφορές με τους Λατίνους

Πρέπει να ξέρεις ότι οι Ρωμαίοι δεν έχουν χτυπηθεί από ένα μόνο βέλος (πλάνη), δηλαδή τα άζυμα, αλλά από πολλά και διάφορα βέλη, που πρέπει να απομακρύνουμε. [...] Στο άγιο σύμβολο [της Πίστεως] κάνουν την ακόλουθη κακόβουλη και επικίνδυνη προσθήκη: «Και εις το Πνεύμα το άγιον, το κύριον και ζωοποιόν, το εκ του Πατρός και του Υιού εκπορευόμενον». [...]

**Οι επίσκοποι τους φοράνε δαχτυλί-
δι στο χέρι τους, σαν να έχουν τάχα
παντρευτεί την εκκλησία, και λένε
ότι φοράνε τον αρραβώνα. Επιπλέ-
ον, πηγαίνουν στον πόλεμο και βιά-
ζουν τα χέρια αλλά και τις ψυχές
τους με αίμα, φονεύοντας και φο-
νευόμενοι.**

**Acta et scripta [...] de controversio
ecclesiae Graecae et Latinae**

Ο άγιος Μάρκος ο Ευγενικός περιγράφει τις συνέπειες του σχίσματος σε επιστολή του προς τον Πάπα κατά την έναρξη της Συνόδου Φεράρας-Φλωρεντίας

Τώρα θα απευθυνθώ σε σένα αγιότατε πατέρα (Πάπα). Τι φοβερή που είναι αυτή η φιλονικία μεταξύ Ανατολικών και Δυτικών, σχετικά με τη νεωτεριστική προσθήκη του Filioque! Αυτή η προσθήκη έκοψε κι έσκισε στα δύο το σώμα του Χριστού και δημιούργησε επί τόσο

χρόνο αντίθετες απόψεις σ' αυτούς που έχουν πάρει την ονομασία τους από τον Χριστό, δηλαδή στους χριστιανούς. Εγώ τουλάχιστον πιστεύω ότι αυτός που προκάλεσε αυτή τη διαίρεση και έσκισε στα δύο το σώμα του Κυρίου μας, σαν να έσχιζε τον μονοκόμματο χιτώνα Του, θα υποστεί βαρύτερες συνέπειες από τους σταυρωτές κι απ' όλους τους ασεβείς και τους αιρετικούς όλων των εποχών. Όμως εσύ, μακαριότατε πατέρα, μπορείς να ενώσεις τα δύο αντιμαχόμενα μέρη, να γκρεμίσεις το τείχος που τα χωρίζει και να επιτελέσεις θεάρεστο έργο. Φτάνει μόνο να το θελήσεις.

Patrologia Orientalis

17, 337 και 338

Σταυροφορίες – Ιερά Εξέταση: Η θρησκευτική νομιμοποίηση της βίας (πρόσωπα και γεγονότα)

Ο Πάπας κηρύσσει τη Σταυροφορία

Γενναιότατοι στρατιώτες, μην αφήνετε να σας κρατήσει στην πατρίδα ούτε η ιδιοκτησία ούτε οι οικογενειακές μέριμνες. Γιατί αυτή η χώρα, που περιβάλλεται από όλες τις μεριές από θάλασσα και οροσειρές, είναι υπερπλήρης από σας. Δεν της περισσεύουν τα πλούτη. Μόλις και μετά βίας μπορεί να θρέψει

αυτούς που την καλλιεργούν. Γι' αυτό αλληλοτρώγεστε και σπαράξεστε μεταξύ σας. Πάψτε πια τις εχθρότητες, ας πάψουν οι διαφωνίες κι ας σταματήσουν οι πόλεμοι μεταξύ σας, αφήστε κάθε μίσος και διχογνωμία να κοιμηθούν. Πάρτε το δρόμο για τους Αγίους Τόπους, ελευθερώστε αυτή τη γη από το γένος του Διαβόλου και υποτάξτε τη σε σας. Η βασιλική πόλη (Ιερουσαλήμ) είναι τώρα αιχμάλωτη στους εχθρούς της και έχει υποφέρει τόσο, ώστε να έχει καταργηθεί η λατρεία. Γι' αυτό το λόγο, αναλάβετε αυτό το ταξίδι για την άφεση των αμαρτιών σας και εξασφαλίστε την αθάνατη δόξα της Βασιλείας των Ουρανών.

Από το έργο του ιστορικού
Γουλιέλμου, επισκόπου Τύρου,
*Historia rerum in partibus
transmarinis gestarum*

Μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινούπολης

Οι σταυροφόροι δεν μπορούσαν καθόλου να σκεφτούν πώς μπορεί να υπάρχει σ' όλον τον κόσμο μια τόσο πλούσια πόλη, όταν είδαν τα ψηλά τείχη και τους πλούσιους πύργους και τα πλούσια παλάτια και τις ψηλές εκκλησίες της. Ήταν τόσες πολλές που κανείς δε θα πίστευε, αν δεν το έβλεπε με τα μάτια του, το μήκος και το πλάτος της πόλης που κυβερνούσε όλες τις υπόλοιπες.

Και μάθετε πως δεν υπήρξε άνθρωπος τόσο ασυγκίνητος, που να μην ανατριχιάσει.

**Γοδοφρείδος Βιλλεαρδουίνος,
Η κατάκτηση της
Κωνσταντινούπολης**

**Ο Πάπας Ιννοκέντιος στηλιτεύει
το μένος των Σταυροφόρων**

Αυτοί οι πιστοί του Χριστού, που όφειλαν να στραφούν εναντίον των απίστων, κολύπησαν στο χριστιανικό αίμα. Δε λογάριασαν ούτε θρησκεία, ούτε ηλικία, ούτε φύλο. Και δεν τους άρκεσε που πήραν τους θησαυρούς της Αυτοκρατορίας και που ξεπουπούλιασαν τους ιδιώτες, μικρούς και μεγάλους, αλλά θέλησαν να βάλουν χέρι και στα πλούτη των εκκλησιών. Τους είδαν να

**παίρνουν εικόνες και σταυρούς
από τις ιερές τράπεζες και να φεύ-
γουν.**

**Το παράθεμα στο: Βασίλης
Κρεμμυδάς – Φούλα Πισπιρίγκου,
Ο μεσαιωνικός κόσμος**

**Η έφοδος, η κατάληψη και η
ληηλασία της Πόλης**

Στη συνέχεια, άρχισε η λεηλασία της Πόλης. Το αυτοκρατορικό θησαυροφυλάκιο και ο ναύσταθμος τέθηκαν υπό φρούρηση, αλλά, με εξαίρεση αυτά τα δύο, οι στρατιώτες και οι ναύτες είχαν δικαίωμα να λαφυραγωγήσουν ό,τι ήθελαν χωρίς διάκριση. Ποτέ στην Ευρώπη δεν είχε πραγματοποιηθεί μια τόσο συστηματική και ανελέητη λεηλασία. Ποτέ ο στρατός ενός χριστιανικού κράτους δεν είχε λεηλατήσει μια πόλη με τόσο βάρβαρο τρόπο, όσο εκείνος με τον οποίο λεηλάτησαν την Πόλη εκείνοι οι στρατιώτες του Χριστού, που είχαν ορκιστεί να παραμείνουν αγνοί· είχαν υποσχεθεί ενώπιον του Θεού να μη χύσουν χριστιανικό αίμα κι έφεραν πάνω τους το έμβλημα του Πρίγκιπα της Ειρήνης.

Περιγράφοντας τα εγκλήματα

που διέπραξαν οι Σταυροφόροι, ο Χωνιάτης γράφει με οργή: «Πήρατε τον Σταυρό και ορκιστήκατε πάνω σ' αυτόν και στα ιερά ευαγγέλια, ότι θα περνούσατε από την επικράτεια των χριστιανών χωρίς να χύσετε αίμα, χωρίς να στραφείτε προς τα δεξιά ή προς τα αριστερά. Μας είπατε ότι είχατε πάρει τα όπλα μόνο εναντίον των Σαρακηνών και ότι θα πνίγατε μόνο εκείνους στο αίμα. Υποσχεθήκατε να παραμείνετε αγνοί ενόσω φέρατε τον Σταυρό, όπως αρμοζε σε στρατιώτες που υπηρετούν τη σημαία του Χριστού. Αντί να υπερασπιστείτε τον τάφο Του, βιαιοπραγήσατε σε βάρος των πιστών που είναι μέλη Του. Φερθήκατε στους χριστιανούς χειρότερα απ' ό,τι οι Άραβες φέρονται στους Λατίνους, γιατί οι τελευταίοι σέβονται τουλάχιστον τις γυναίκες».

Τεράστιοι θησαυροί βρέθηκαν στα αυτοκρατορικά ανάκτορα, καθώς και σε εκείνα των ευγενών. Κάθε βαρόνος κατέλαβε ένα κάστρο ή ανάκτορο που του παραχωρήθηκε και τοποθέτησε μια φρουρά στο θησαυρό που βρήκε εκεί. «Ποτέ από τη δημιουργία του κόσμου», γράφει ο Μαρεσάλος, «δεν υπήρξαν τόσα πολλά λάφυρα σε μια πόλη. Καθένας πήρε το σπίτι που του άρεσε –και υπήρχαν αρκετά σπίτια για όλους. Εκείνοι που ήταν φτωχοί, βρέθηκαν ξαφνικά να είναι πλούσιοι. Ληλατήθηκαν τεράστιες ποσότητες χρυσού και αργύρου, επίχρυσων σκευών και πολύτιμων λίθων, μεταξωτών και σατέν, γουναρικών και κάθε είδους πλούτου που βρίσκεται επί της γης».

Edwin Pears, Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204

Έλληνες και Λατίνοι

Το μίσος, που χρόνο με τον χρόνο μεγάλωνε ανάμεσα στους κατακτητές και ντόπιους, δεν άργησε να πάρει μεγάλες διαστάσεις. Οι Λατίνοι περιφρονούσαν τους Έλληνες που είχαν ανώτερο πολιτισμό. Επέβαλλαν τη δική τους γλώσσα και εκβιάζανε και αναγκάζανε τους ντόπιους να ασπαστούν τον καθολικισμό. Έτσι οι δογματικές αντιθέσεις οξύνθηκαν πάλι και το εκκλησιαστικό σχίσμα έγινε αγεφύρωτο. Η Ορθοδοξία έγινε κι αυτή τη φορά η αντιστασιακή ιδεολογία που κρατούσε τους Βυζαντινούς σε αναβρασμό και τους έσπρωχνε να οργανώσουν κινήματα ενάντια στους Λατίνους. Και κάθε φορά που παρουσιαζόταν ευκαιρία, δεν έκρυβαν

τα αντιδυτικά και αντιπαπικά αισθήματα τους.

**Γιάννης Κορδάτος,
Ιστορία της Ελλάδας**

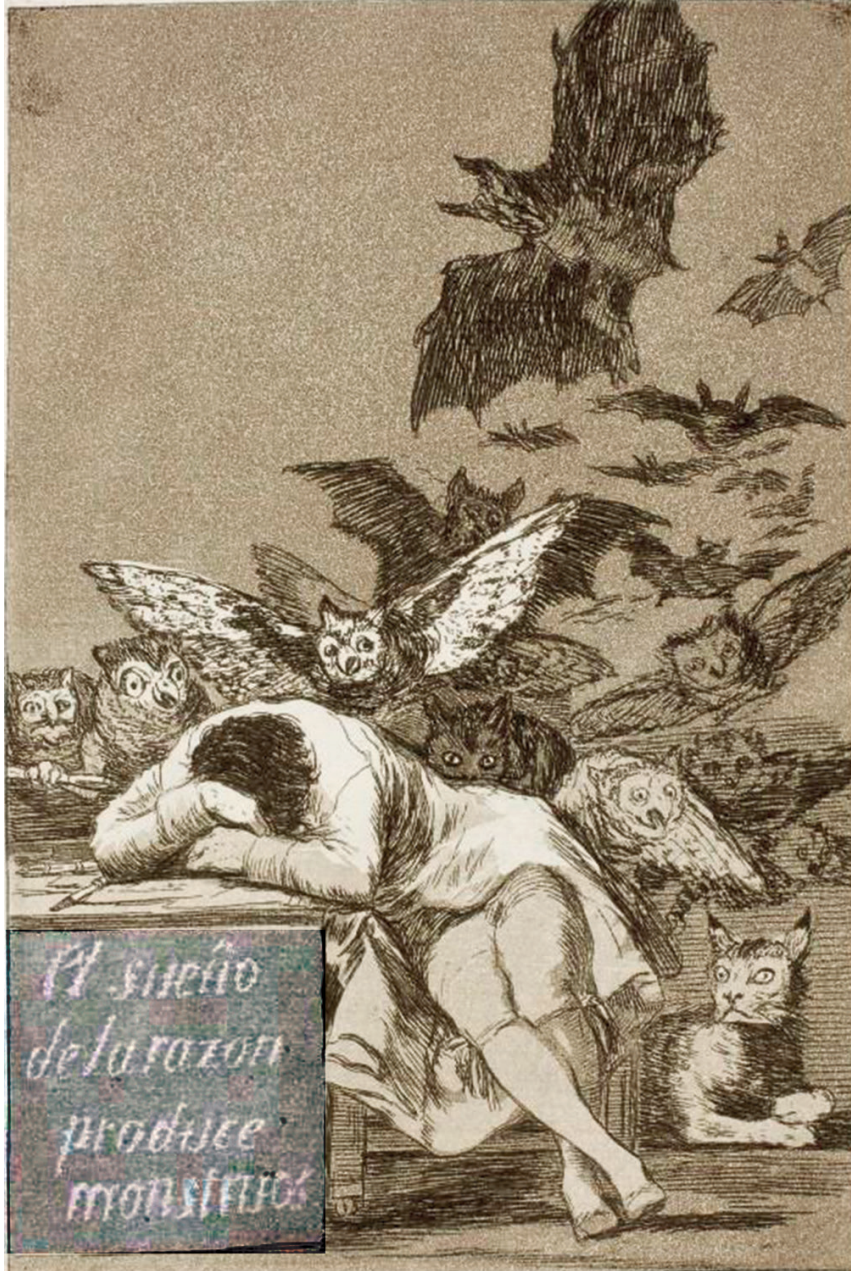
Η έκφραση συγγνώμης του Πάπα Ιωάννη-Παύλου Β΄ προς τους Ορθοδόξους

Για όλες τις παρελθούσες και παρούσες περιστάσεις, όπου τα τέκνα της Καθολικής Εκκλησίας αμάρτησαν με πράξεις και παραλείψεις κατά των ορθοδόξων αδελφών τους, ο Κύριος ας μας χορηγήσει τη συγχώρηση που του ζητούμε. Ορισμένες αναμνήσεις είναι ιδιαίτερα οδυνηρές και ορισμένα γεγονότα του απώτερου παρελθόντος άφησαν μέχρι σήμερα βαθιά τραύματα στα πνεύματα και στις καρδιές του λαού. Αναλογίζομαι τη δραματική

άλωση της αυτοκρατορικής πόλεως της Κωνσταντινουπόλεως, η οποία από τόσους μακρούς χρόνους ήταν ο προμαχώνας της χριστιανοσύνης στην Ανατολή. Είναι τραγικό ότι οι επιδρομείς, ξεκινώντας για να εξασφαλίσουν την ελεύθερη πρόσβαση των χριστιανών στους Αγίους Τόπους, εστράφησαν κατά των αδελφών τους στην πίστη.

Από ομιλία του Πάπα Ιωάννη-Παύλου Β' κατά την επίσκεψή του στην Αθήνα (Μάιος 2001)

Ο «ιεροεξεταστής της Ιβηρικής» Τορκουεμάδας

Στην Ισπανία, ο διορισμένος από τον Πάπα «ιεροεξεταστής της Ιβηρικής» Τορκουεμάδας (1420–1498) ξεπέρασε σε θηριωδία όλους τους

ομοίους του, εξαποστέλλοντας στις πυρές μέσα σε 18 μήνες 10.220 ανθρώπους και στην αγχόνη 97.361. Καθώς η ιστορία συνεχίστηκε άλλους δύο αιώνες, αν υπολογιστούν κι όσοι έχασαν τη ζωή τους (όχι μόνο σαν μάγοι αλλά και σαν αιρετικοί), προκύπτει ένας φοβερός αριθμός: οι Ισπανοί από είκοσι εκατομμύρια (20.000.000) που ήταν πριν γεννηθεί ο Τουρκουεμάδας, μέσα σε 200 χρόνια απόμειναν μόλις έξι (6.000.000). Ένα ρεκόρ που οι πιο ένθερμοι σύγχρονοι ζηλωτές των πολιτικών διωγμών δεν κατάφεραν να φτάσουν. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στους διωγμούς έχασαν τη ζωή τους περισσότερα άτομα απ' όσα σκοτώθηκαν σ' όλους τους ευρωπαϊκούς πολέμους μέχρι το 1914.

Θόδωρος Καρζής,
Η γυναίκα στο Μεσαίωνα

Πρακτικά μιας δίκης: οι «μάγισσες του Τρεντίνο»

Για να έχουμε μια πιο άμεση αντίληψη των διαδικασιών και της πρακτικής που χρησιμοποιούσε η Ιερά Εξέταση, ας δούμε με συντομία τα πρακτικά μιας δίκης-παρωδίας που έγινε το 1505 στη Βόρεια Ιταλία, με ηρωίδες και θύματα τις αναφερόμενες σαν «μάγισσες του Τρεντίνο». Η ιστορία άρχισε με τη σύλληψη ενός γυρολόγου, ονόματι Τζιοβάνι ντέλε Πιάτε, που κατηγορήθηκε για μαγεία. Ύστερα από τα κλασικά βασανιστήρια, ο γυρολόγος άρχισε να “ομολογεί” ό,τι του ερχόταν στο κεφάλι: πως είχε γνωρίσει κάποιον παπά, που στην πραγματικότητα ήταν δαίμονας μεταμορφωμένος σε παπά, πως είχε πάει μαζί του σ’ ένα βουνό, όπου είχε ορκιστεί ν’

αρνηθεί τον Θεό και την Παρθένο Μαρία και να γίνει οπαδός του Διαβόλου, πως γίνονταν νυχτερινές συγκεντρώσεις εχθρών του Θεού κ.λπ. Τον ρώτησαν «ποιοι έπαιρναν μέρος σ' αυτές τις συγκεντρώσεις» και στην αρχή απάντησε ότι «δεν τους ήξερε». Ύστερα όμως από μερικά ακόμη βασανιστήρια, αρχίζει να λέει διάφορα ονόματα γυναικών, που είχε γνωρίσει περιοδεύοντας στα χωριά για να πουλήσει τηνπραμάτεια του. Την άλλη μέρα πιάνουν καμιά δεκαριά απ' αυτές, τις φέρνουν στο δικαστήριο και τους ζητούν να ομολογήσουν πως είναι μάγισσες. Πρόκειται για αγαθές χωριάτισσες που δεν καταλαβαίνουν τίποτα και συνεχώς επαναλαμβάνουν: «Τι να σας πω; Δεν έχω κάνει κανένα κακό». Τις βάζουν στα βασανιστήρια και τελικά όλες

τους αρχίζουν να μιλάνε: η μια «κάποτε έκλεψε ένα καρβέλι», η άλλη πως «ο άντρας της έφερε στο σπίτι ένα κλεμμένο σεντόνι»... Τότε οδηγούν μπροστά τους τον γυρολόγο, που τις κατηγορεί άμεσα για μαγεία και τις εξορκίζει «να πούνε την αλήθεια». Τέλος, η πρώτη απ' όλες, ονόματι Τομαζίνα, σπάει και λέει στους βασανιστές της: «Πέστε μου, τι θέλετε να σας πω και θα το πω!». Αρχίζει τότε η “ομολογία”, που καταγράφεται με κάθε λεπτομέρεια στα πρακτικά. Η “ομολογία” συνεχίζεται στον ίδιο περίπου τόνο και με τις υπόλοιπες κατηγορούμενες. Αφού λοιπόν αποδείχτηκε τόσο περιτράνα η ενοχή τους κι έβαλαν μια υπογραφή –παρότι ήταν αγράμματες– κάτω από την κατάθεσή τους, το δικαστήριο τις καταδίκασε σε

θάνατο στην πυρά και την επόμενη
μέρα τις έκαψαν όλες στην πλατεία.

Θόδωρος Καρζής,
Η γυναίκα στο Μεσαίωνα

Ο Bernard Gui περιγράφει τις τεχνικές που χρησιμοποιεί στις ανακρίσεις

Ιεροεξεταστής: Θα ορκιζόσασταν ότι ποτέ δεν έχετε διδαχθεί τίποτα αντίθετο από την πίστη που κατέχουμε ως αληθινή;

Κατηγορούμενος: (γίνεται χλωμός) Αν θα έπρεπε να ορκιστώ, ευχαρίστως θα ορκιζόμουν.

Ιεροεξεταστής: Δε ρωτάω αν θα έπρεπε, αλλά αν θα ορκιζόσασταν.

Κατηγορούμενος: Αν με διατάξετε να ορκιστώ, θα ορκιστώ.

Ιεροεξεταστής: Δε σας αναγκάζω να ορκιστείτε, γιατί, εφόσον απαγορεύονται οι όρκοι, θα μεταφέρετε την αμαρτία σε μένα που σας ανάγκασα. Αλλά, εάν ορκιστείτε, θα το ακούσω.

Κατηγορούμενος: Γιατί θα πρέπει

να ορκιστώ, αν δεν με διατάζετε να το κάνω;

Ιεροεξεταστής: Έτσι ώστε να μπορέσετε να αφαιρέσετε την υποψία ότι είστε αιρετικός.

Κατηγορούμενος: Κύριε, δεν ξέρω τι πρέπει να κάνω, εάν δεν μου πείτε.

Ιεροεξεταστής: Αν έπρεπε να ορκιστώ εγώ, θα σήκωνα το χέρι μου και θα άνοιγα τα δάχτυλά μου και θα έλεγα: «Βοήθησέ με Θεέ, δεν έχω ποτέ διδαχθεί αίρεση και ποτέ δεν πίστεψα κάτι αντίθετο από την αληθινή πίστη». [...]

Αν κάποιος συναινεί να ορκιστεί ότι δεν είναι αιρετικός, του λέω: «Εάν θέλεις να ορκιστείς για να αποφύγεις τον πάσσαλο, ένας όρκος δεν είναι αρκετός για μένα· ούτε δέκα ούτε εκατό ούτε χίλιοι, αλλά θα ζητήσω αμέτρητους όρκους.

Επιπλέον, αν έχω, όπως υποθέτω, μάρτυρες κατηγορίας εναντίον σου, οι όρκοι σου δε θα σε σώσουν από το να καείς. Θα σπιλώσεις μόνο τη συνείδησή σου, χωρίς να αποφύγεις τον θάνατο. Αλλά, εάν απλά ομολογήσεις το λάθος σου, ίσως βρεις το έλεος. Κάτω από αυτό το αίσθημα του φόβου, έχω δει κάποιες ομολογίες.

Henry Charles Lea, A History of the Inquisition of the Middle Ages

 Ο Bernard Gui ήταν Ιεροεξεταστής στην Τουλούζη το διάστημα 1307-1323. Η μεσαιωνική Ιερά Εξέταση είχε θεσπιστεί κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Πάπα Γρηγόριου ΙΧ (1227-1241).

Μεταρρύθμιση και Αντιμεταρρύθμιση: Από την κριτική στον φανατισμό

Απόσπασμα από την απολογία
του Λουθήρου (18 Απριλίου 1521)

Πρέπει, ύστερα από όσα είπα, να είναι σαφές ότι βασάνισα τη σκέψη μου και στάθμισα με αρκετή επιμέλεια τα δεινά και τους κινδύνους, την ταραχή και τη διχόνοια, που έχουν προκληθεί εξαιτίας της διδασχής μου σε ολόκληρο τον κόσμο. Για μένα όμως, είναι το πιο ευχάριστο να βλέπω πως, γύρω από τον λόγο του Θεού, γεννιέται ταραχή και διχόνοια· γιατί αυτή ακριβώς είναι η πορεία, η οδός και η έκβαση, που ταιριάζει με τον λόγο του Θεού. Όπως λέει ο Χριστός, «οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον

**κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ» (Μαθ.
10, 34-35).**

**Παναγιώτης Κανελλοπούλος,
Ιστορία του Ευρωπαϊκού πνεύματος**

**Η δικαιολογία για τη σφαγή της
Νύχτας του Αγίου Βαρθολομαίου,
Ανώνυμος καθολικός
χρονογράφος (1581)**

**Επειδή ο διάβολος δεν αφήνει
ποτέ τους άπιστους αιρετικούς σε
ησυχία, συνωμότησαν σε πόλεις**

75 / 119 - 120

(όπως το Παρίσι, η Ρουέν, η Ορλεάνη, η Λυόν, η Τουλούζη και άλλες μεγάλες πόλεις) να ξαφνιάσουν τους καθολικούς χριστιανούς και να τους σκοτώσουν όλους. Ο βασιλιάς έλαβε γνώση αυτής της συνωμοσίας κατά το τέλος του 1572, και τότε, θεωρώντας ότι πρέπει να καταστείλει αυτή την απόπειρα, έστειλε διαταγές σε όλες τις πόλεις να ερευνηθούν για την εξακρίβωση της αλήθειας. Όταν αποκαλύφθηκε ότι ήταν αλήθεια, για να αποφύγει το κόστος των εκτελέσεων –που, διαφορετικά, θα έπρεπε να πληρώσει– διέταξε να οδηγούνται στο θάνατο οι Ουγενότοι σε όλες τις πόλεις της Γαλλίας, όπου μπορούσαν να συλληφθούν.

Philip Benedict, The saint Bartholomew's massacres in the provinces, The Historical Journal

Η Σύνοδος του Τρέντο

Το Συμβούλιο του Τρέντο υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα στην ιστορία της Εκκλησίας. Ο κύριος σκοπός της σύγκλησής του ήταν ο επαναπροσδιορισμός των δογμάτων της καθολικής πίστης και μερικά από τα βήματα που έγιναν προς αυτή την κατεύθυνση υπήρξαν αξιωματικά. Το Συμβούλιο διακήρυξε την εμμονή του σε όλα τα δόγματα

που αμφισβητήθηκαν από τους προτεστάντες μεταρρυθμιστές, χωρίς καμία εξαίρεση. Επιπλέον, όχι μόνο υποστηρίχτηκε απερίφραστα η εξουσία του Πάπα σε κάθε επίσκοπο και κάθε ιερωμένο αλλά εκφράστηκε κατηγορηματικά η ανωτερότητα της εξουσίας του, ακόμα και σε σχέση με εκείνη του εκκλησιαστικού συμβουλίου. Με τον τρόπο αυτό, επανεπιβεβαιώθηκε έντονα η μονοκρατορική διάρθρωση της Εκκλησίας. Το Συμβούλιο του Τρέντο επαναβεβαίωσε την πίστη της Εκκλησίας στο δόγμα της άφεσης των αμαρτιών που πυροδότησε τη λουθηρανή εξέγερση, αν και καταδίκασε τα πιο κραυγαλέα σκάνδαλα που είχαν συνδεθεί με την πώληση συγχωροχαρτιών. Το νομοθετικό έργο του Τρέντο δεν περιορίστηκε σε δογματικά ζητήματα, αλλά προ-

νόησε επίσης για την εξάλειψη της διαφθοράς και την ενίσχυση της Εκκλησίας επάνω στο ποίμνιό της. Προς το τέλος των εργασιών του, το Συμβούλιο υιοθέτησε τη λογοκρισία των βιβλίων, για να εμποδίσει τις αιρετικές ιδέες να διαφθείρουν τις συνειδήσεις των πιστών. Διορίστηκε έτσι μια επιτροπή, για να συντάξει έναν κατάλογο γραπτών που δεν έπρεπε να διαβάζονται, τον περιβόητο Index.

Edward Burns, Ευρωπαϊκή Ιστορία

Τρία άρθρα από το 3ο κεφάλαιο της Διακήρυξης του Ουεστμίνστερ (1647)

Άρθρο 3: Αποφάσισε ο Κύριος να αποκαλυφθεί η δόξα Του, διότι μερικοί άνθρωποι και άγγελοι προορίζονται για την αιώνια ζωή,

79 / 120 - 121

ενώ όλοι οι άλλοι είναι εκ των προτέρων καταδικασμένοι στον αιώνιο θάνατο.

Άρθρο 5: Όσοι άνθρωποι είναι προορισμένοι να ζήσουν, επιλέχθηκαν –πριν ο Κύριος δημιουργήσει τον κόσμο– αποκλειστικά και μόνο από τη χάρη και την αγάπη Του, χωρίς η πίστη ή τα καλά τους έργα να αποτελούν όρους ή αιτίες που Τον ώθησαν σε αυτό.

Άρθρο 7: Τους υπόλοιπους ανθρώπους ο Κύριος θεώρησε σωστό, σύμφωνα με την ανεξιχνίαστη απόφαση της Θελήσεώς Του, να τους καταδικάσει σε ατίμωση και δάκρυα για τις αμαρτίες τους, ώστε να δοξαστεί η Θεία Δικαιοσύνη Του.

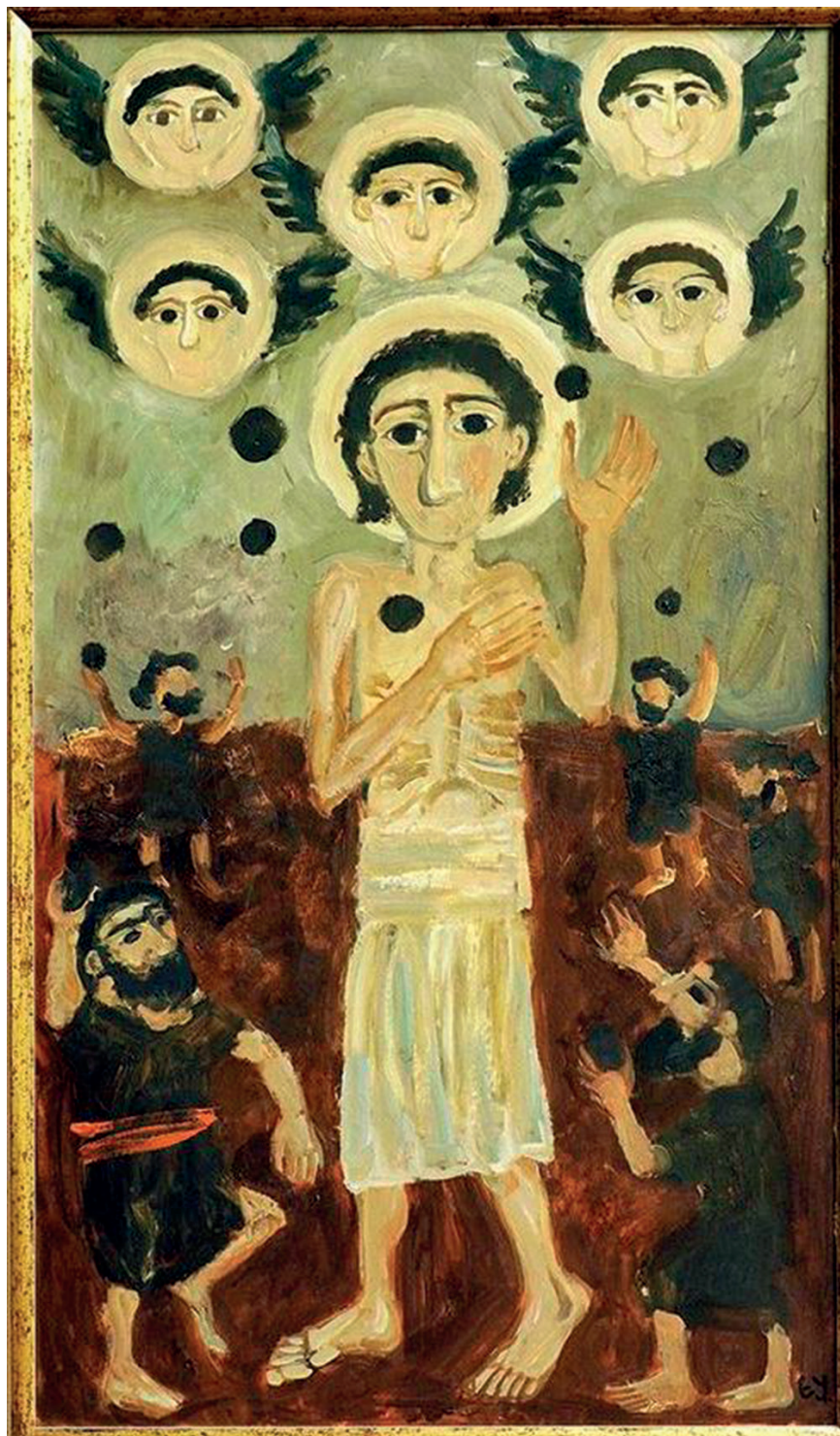
Η προτεσταντική θεολογία και το πεπρωμένο της δυστυχίας

Το να παραπονιούνται οι καταδικασμένοι για τη μοίρα τους, θα ήταν το ίδιο σαν να γκρίνιαζαν τα ζώα επειδή δε γεννήθηκαν άνθρωποι. Το μόνο που ξέρουμε είναι ότι ένα μέρος της ανθρωπότητας έχει σωθεί· το υπόλοιπο είναι καταδικασμένο. Αν υποθέσουμε πως η ανθρώπινη αξία ή ενοχή παίζει κάποιο ρόλο στον καθορισμό αυτού του πεπρωμένου, θα ήταν σαν να πιστεύαμε πως οι απόλυτα αδέσμευτες και προαιώνιες αποφάσεις του Θεού μπορούν να μεταβληθούν κάτω από την ανθρώπινη επίδραση –και αυτό θα ήταν μια παράλογη αντινομία.

Max Weber, Η προτεσταντική Ηθική και το πνεύμα του Καπιταλισμού

Ο φανατισμός και η βία ως παρέκκλιση από το χριστιανικό ήθος

Ο φανατισμός ως εμμονή

82 / 121

Ο φανατισμός, ως διαστροφικό ψυχικό φαινόμενο, απειλεί την ψυχή του καθενός. Ριζώνει στο άγχος και στην αλαζονεία. Ο φανατικός έχει συχνά την ψύχωση της συνωμοσίας! Μάλιστα, μια μορφή απελπισμένης αλαζονείας μπορεί να οδηγήσει τον καθένα να πεισθεί ότι είναι ο μόνος που μένει στην αλήθεια, μιαν αλήθεια την οποία απολυτοποιεί, και την οποία κατέχει. Οποιοσδήποτε δε συμφωνεί μαζί του είναι όργανο δαιμονικών δυνάμεων. Ο φανατικός είναι συχνά ένα ον αβέβαιο, ανήσυχο, αποδιοργανωμένο, που ισορροπεί όπως όπως χάρη σε μια περίπου αιμομικτική προσκόλληση στην αλήθεια του. Δε θέλει να βλέπει παρά μόνο κακές διαφορές, νεύρωση των «μικρών διαφορών» έλεγε ο Φρόυντ· θεωρεί πως εκείνος που διαφωνεί

μαζί του σε ένα σημείο, έστω και δευτερεύον, έχει άδικο σε όλα και για όλα. Ορισμένες λέξεις, που αγνοεί την πραγματική τους αξία, τον κάνουν μανιακό.

Olivier Clément,
Η αλήθεια ελευθερώσει υμάς

Ο φανατισμός δεν μπορεί να επικαλείται τον Θεό

Θεωρώ τον θρησκευτικό φανατισμό ως παρέκκλιση του γνήσιου θρησκευτικού βιώματος. Ο φανατισμός αυτός, που συχνά εξελίσσεται

84 / 121 - 122

σε μισαλλοδοξία, αναπτύσσεται είτε από σπέρματα θρησκευτικού τύπου είτε από μη θρησκευτικές ρίζες, όπως από παράγοντες πολιτικούς, εθνικιστικούς, που ζητούν να χρησιμοποιήσουν τη θρησκεία για άλλες επιδιώξεις.

Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας
Αναστάσιος, συνέντευξη
στην εφημερίδα Μακεδονία

Ο φανατισμός ως παραλογισμός

Αυτοί οι άνθρωποι, οι φανατικοί, είναι πεισμένοι ότι το άγιο πνεύμα που τους διαπνέει βρίσκεται πάνω από τους νόμους και ότι ο ενθουσιασμός τους είναι ο μόνος νόμος στον οποίο πρέπει να υπακούουν. Τι να απαντήσεις σε έναν άνθρωπο, ο οποίος σου λέει ότι προτιμάει να υπακούει στον Θεό παρά στους

ανθρώπους και ότι, συνεπώς, είναι σίγουρος ότι κερδίζει τον παράδεισο αν σε σφάξει;

Πασκάλ Μπρυκνέρ, άρθρο στην ιταλική εφημερίδα Il Sole 24 ore

Η αγάπη «έξω βάλλει τον φόβο»

Ο Πανάγιος Τάφος του Χριστού μάς καλεί να αποβάλλουμε έναν ακόμη φόβο, τον πλέον ίσως διαδεδομένο στον σύγχρονο κόσμο μας: τον φόβο του άλλου, του διαφορετικού, του αλλόπιστου, του αλλόθρησκου, του ετεροδόξου. Οι φυλετικές και κάθε είδους διακρίσεις επικρατούν ακόμη σε πολλές σύγχρονες κοινωνίες μας και, το χειρότερο όλων, διαπερνούν συχνά και αυτόν τον θρησκευτικό βίο των ανθρώπων. Ο θρησκευτικός φανατισμός απειλεί ήδη την ειρήνη σε πολλές περιοχές της γης, όπου και αυτό

το ίδιο το δώρο της ζωής θυσιάζεται στον βωμό της μισαλλοδοξίας. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση το μήνυμα του ζωοδόχου τάφου είναι επείγον και σαφές: αγαπήστε τον άλλο, τον διαφορετικό, τον αλλόπιστο, τον ετερόδοξο ως αδελφό. Το μίσος οδηγεί στον θάνατο, η αγάπη «έξω βάλλει τον φόβο» (Α΄ Ιω. 4, 18) και οδηγεί στη ζωή.

Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, δήλωση στο πλαίσιο κοινού προσκυνήματος με τον Πάπα Φραγκίσκο στον Πανάγιο Τάφο (Ιεροσόλυμα, Μάιος 2014)

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ Καταιγισμός ιδεών μετά την ανάγνωση στιγμιότυπων από το Σχίσμα.
- ✿ Αφήγηση γεγονότων από τη μεριά των Ορθοδόξων ή των Λατίνων σχετικά με το Σχίσμα.
- ✿ Ανάλυση διαστάσεων του Σχίσματος, των Σταυροφοριών και της Ιεράς Εξέτασης.
- ✿ Επίλυση προβλήματος: Το πρωτείο και το αλάθητο του Πάπα σήμερα.
- ✿ Σχεδιάστε σε χαρτόνι ένα πίνακα με τα κυριότερα ιστορικά γεγονότα του Σχίσματος των Εκκλησιών και της μετέπειτα πορείας του χριστιανισμού στην Ευρώπη. Σημειώστε με διαφορετικά χρώματα

τις χρονολογίες και τα γεγονότα, βάζοντας διακριτικά στοιχεία που να θυμίζουν το κάθε γεγονός. Παρουσιάστε τον στην τάξη.

 Χωριστείτε σε δύο ομάδες και δραματοποιήστε τις συνέπειες του Σχίσματος. Στο τέλος, κρίνετε τις ελλείψεις σας.

 Καρέκλες αφήγησης: Ένας σταυροφόρος αφηγείται τις εντυπώσεις του από το ταξίδι του στην Ανατολή. Ένας χριστιανός της Πόλης αφηγείται τις μέρες της Άλωσης. Ένας μουσουλμάνος της Συρίας αφηγείται την εμπειρία του από τις μέρες των Σταυροφοριών.

 Μελέτη περίπτωσης: Πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος και Καρδινάλιος Ουμβέρτος.

 Μελέτη περίπτωσης: Μαρτίνος Λούθηρος.

ΙΙΙ. Διάσπαση και αντιπαλότητα σε διάφορες θρησκείες

Ιουδαϊσμός: Διάσπαση Ισραηλιτών και Σαμαρειτών την εποχή της Βίβλου

Ο κατευθείαν δρόμος μεταξύ Ιουδαίας και Γαλιλαίας περνούσε μέσα στη Σαμάρεια, βόρεια της Ιουδαίας. Και όμως κανένας Ιουδαίος ή Γαλιλαίος δεν έπαιρνε ποτέ το δρόμο αυτό. Οι Σαμαρείτες δεν ήταν γνήσιοι Ισραηλίτες, αλλά λαός μεικτός από Εβραίους και ξένους. Από το ανακάτωμα των διαφόρων φυλών, όσο και από τη μακρινή τους διαμονή στη Βαβυλώνα, οι Σαμαρείτες είχαν χάσει πολλή από την αποκλειστικότητα των άλλων Εβραίων και είχαν φέρει στον τόπο

τους συνήθειες ξένες, που ερέθιζαν και εξόργιζαν τους ομόθρησκούς των. Όλες οι άλλες φυλές της Παλαιστίνης τούς περιφρονούσαν και τους μισούσαν τόσο, ώστε Ιουδαίοι και Γαλιλαίοι, πηγαίνοντας οι μεν στους δε, προτιμούσαν να κάνουν μεγάλο αλλόγυρο και να περάσουν από την Περαία, πέρα από τον Ιορδάνη, παρά να διαβούν από τη Σαμάρεια. [...] Ο Ιησούς, που δε συμμερίζονταν καθόλου το αδικαιολόγητο μίσος των συντοπιτών του για τους Σαμαρείτες, από τη βόρεια Ιουδαία όπου βρίσκονταν, τράβηξε κατά τη Γαλιλαία, περνώντας από τη Σαμάρεια.

Πηνελόπη Δέλτα,
Η ζωή του Χριστού

Ισλάμ: Σουνίτες και Σιίτες. Η εμφύλια διαμάχη για τη διαδοχή

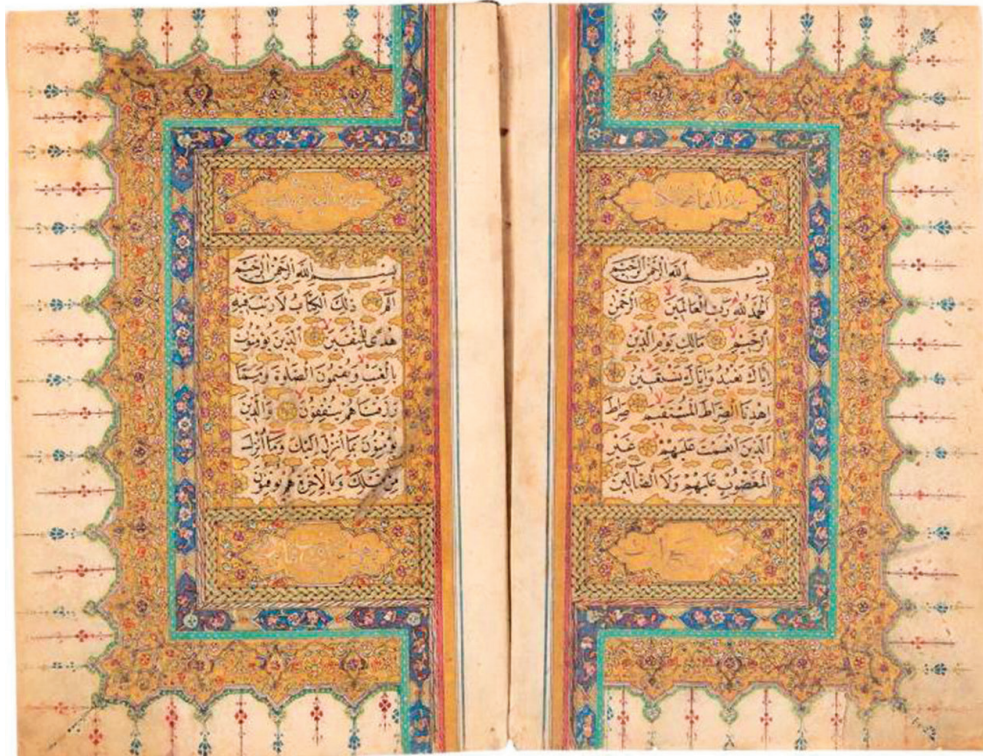
Σουννίτες και Σιίτες: οι δύο κλάδοι του Ισλάμ

Θεμελιώδης διαφορά μεταξύ Σουνιτών και Σιιτών αποτελεί το θέμα του αρχηγού της μουσουλμανικής κοινότητας, του διαδόχου του Μωάμεθ. Για τους Σιίτες ο ηγέτης των μουσουλμάνων πιστών έπρεπε να είναι απόγονος του Προφήτη, εξ ου και η προσκόλλησή τους στην οικογένεια του Αλή και της γυναίκας του Φατιμά, η οποία ήταν κόρη του Μωάμεθ. Για τους Σουνίτες ο διάδοχος του Μωάμεθ θα ήταν ο χαλίφης με κύριο έργο του τη διακυβέρνηση της κοινότητας, ενώ για τους Σιίτες έπρεπε να είναι ο ερμηνευτής του θείου μηνύματος. Το όλο πρόβλημα

συναρτάται αφενός με τα αναγκαία προσόντα του ηγέτη και αφετέρου με το βαθύτερο νόημα της θρησκευτικής αυθεντίας. Οι Σουνίτες θεωρούν ως βασικό θρησκευτικό ρόλο του χαλίφη την προστασία και εφαρμογή του μουσουλμανικού νόμου, της σαρίας, ενώ οι Σιίτες βλέπουν ως έργο του διαδόχου ένα λειτουργήμα περισσότερο πνευματικό.

**Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας
Αναστάσιος Γιαννουλάτος,
Ισλάμ, Θρησκευιολογική επισκόπησις**

Ποιος πρέπει να κυβερνά την ισλαμική κοινότητα;

Πρόκειται για το ερώτημα «ποιος πρέπει να κυβερνά την ισλαμική κοινότητα, ο χαλίφης των Σουνιτών ή ο ιμάμης των Σιιτών;». Οι Σουνίτες πιστεύουν ότι μετά τον θάνατο του Μωάμεθ δε θα υπάρξει άλλος προφήτης. Συνεπώς, πνευματικός και χαρισματικός αρχηγός, όπως ήταν ο Μωάμεθ, δεν υπάρχει πια. Ο χαλίφης, ο «διάδοχος» του Μωάμεθ,

είναι μόνο ο αρχηγός και ο προστάτης της πίστης και των πιστών, αλλά όχι και ο χαρισματικός αρχηγός ο οποίος μπορεί να ερμηνεύει αλάνθαστα το Κοράνιο. Αντίθετα οι Σίιτες συμφωνούν βέβαια ότι μετά τον Μωάμεθ δε θα υπάρξει άλλος προφήτης. Δέχονται όμως ότι ο Μωάμεθ είχε χρίσει χαλίφη τον εξάδελφό του και γαμπρό του Αλή και του είχε δώσει μια χαρισματική εξουσία, που λέγεται Ουαλάγια ή Βιλάγια. Ενώ ο χαλίφης των Σουνιτών δεν έχει χαρισματική αλλά μόνον πολιτική εξουσία, ο ιμάμης των Σιιτών έχει και τις δύο εξουσίες, την πολιτική και την πνευματική. Έτσι οι Σίιτες δε δέχονται τους χαλίφες και στη θέση τους τοποθετούν τους δικούς τους Ιμάμες ως θρησκευτικούς και πολιτικούς μαζί αρχηγούς, οι οποίοι όμως θεωρούνται χαρισματικοί,

αναμάρτητοι και αλάνθαστοι και χάρη στη θεία έμπνευση έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν τη βαθύτερη έννοια της αποκάλυψης και να ερμηνεύουν αυθεντικά και αλάνθαστα το Κοράνιο.

Γρηγόριος Δ. Ζιάκας,
Το Ισλάμ ως θρησκεία

Ινδοϊσμός. Αντιπαλότητα ανάμεσα στις κάστες

Τα δύο είδη των καστών

Στην ινδική κοινωνία οι κάστες διαιρούνται σε εκείνες που βασίζονται στην κοινωνική τάξη γνωστές ως «Βάρνα» και σε εκείνες που βασίζονται στη γέννηση και αναφέρονται στα οικογενειακά επαγγέλματα, που είναι γνωστές ως «Τζατί». Ωστόσο, και οι δεύτερες συνδέονται με τις κοινωνικές

τάξεις. Οι υπάρχουσες κάστες είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών αλλαγών που ξεκίνησαν στα μέσα του 19ου αιώνα και ενισχύθηκαν από τη βρετανική αποικιοκρατία, που είχε δώσει ορισμένα προνόμια σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες.

Βάρνα

Η λέξη «Βάρνα» σημαίνει χρώμα. Το σύστημα βασίζεται στην αρχαία ινδουιστική φιλοσοφία και κατηγοριοποιεί τους Ινδούς σε 4 βασικές κοινωνικές τάξεις.

 Οι Βραχμάνοι είναι κληρικοί ή δάσκαλοι με καθήκοντα την ανάγνωση και τη διδασκαλία των ιερών βιβλίων.

 Οι Ξατρίγιας είναι άρχοντες και πολεμιστές.

✿ Οι Βαϊσίγιας είναι τεχνίτες και καλλιτέχνες.

✿ Οι Σούντρα είναι εργάτες και υπάλληλοι.

Οι άνθρωποι που δεν έχουν γεννηθεί σε κάποια από τις παραπάνω βάρνα αποκαλούνται «Ανέγγιχτοι» (ινδ. «Ντάλιτ»). Είναι εκείνοι που ζουν στο κοινωνικό περιθώριο.

Τζατί

Κάποιοι κοινωνιολόγοι θεωρούν ότι η διαφοροποίηση με γνώμονα το επάγγελμα οδήγησε στη δημιουργία μικρότερων καστών. Η λέξη «Τζατί» σημαίνει γέννηση. Σε αυτές τις κάστες η κοινωνική ανέλιξη είναι εφικτή, αν και υπήρχαν αυστηρά μέτρα, όπως οι οικογενειακοί περιορισμοί στην αρχαία Ινδία που δύσκολα μπορούσε κανείς να ξεπερά-

σει. Ανάλογα με την κοινωνική εξέλιξη διαμορφώθηκαν και οι κάστες Τζατί. Στην εποχή προ της ανεξαρτησίας, οι φτωχοί μπορούσαν να ανελιχθούν μόνο στις κάστες Τζατί και όχι από τις Βάρνα.

Ποια είναι η κοινωνική επίδραση του συστήματος των καστών

Το σύστημα των καστών καθορίζει την αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της κοινωνίας, σε ό,τι

αφορά τις διαφορετικές θέσεις που καταλαμβάνουν στην κοινωνική ιεραρχία. Ωστόσο υπάρχουν περιορισμοί. Κοινωνικοί δεσμοί: οι ανώτερες κάστες δεν μπορούσαν να έχουν επαφή με τις χαμηλότερες. Γεωγραφικοί διαχωρισμοί: οι ανώτερες κάστες ζουν στα αστικά κέντρα, ενώ οι χαμηλότερες ζουν στην περιφέρεια. Οι πλούσιες και ανώτερες ομάδες εκμεταλλεύονται τις φτωχές. Η Ινδία έχει βιώσει συχνά το φαινόμενο της κοινωνικής βίας που συνδέεται με τις κάστες.

Τρεις χιλιάδες χρόνια πόνου για τους Ντάλιτ

Οι Ντάλιτ ή «Ανέγγιχτοι» πέφτουν θύματα κάθε είδους διακρίσεων. Δεν τους επιτρέπεται να φορούν παπούτσια ή να περιμένουν στη

στάση του λεωφορείου. Δεν μπορούν να λάβουν αλληλογραφία στο σπίτι τους. Δέχονται επιθέσεις και προσβολές. Τα παιδιά τους κάθονται χώρια από τους συμμαθητές τους στο σχολείο. Ο λόγος για τα 167 εκατομμύρια Ντάλιτ που ζουν στην Ινδία, τη μεγαλύτερη δημοκρατία στον κόσμο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε πρόσφατα ψήφισμα για την προστασία των δικαιωμάτων αυτών των ανθρώπων. Κάθε μία ώρα ένας στους δύο Ντάλιτ δέχεται επίθεση. Κάθε μέρα τρεις γυναίκες πέφτουν θύματα βιασμού. Κάθε μία ώρα δεκατρείς Ντάλιτ δολοφονούνται. Ποιοι είναι όμως οι «Ανέγγιχτοι»;

Περίπου 167 εκατομμύρια άνθρωποι στην Ινδία γεννήθηκαν έξω από το ινδουιστικό σύστημα των τεσσάρων βάρνα. Τους ονομάζουν

«Ανέγγιχτους», παρόλο που οι ίδιοι προτιμούν τη λέξη Ντάλιτ, που σημαίνει θρυμματισμένοι άνθρωποι. Αν κάποιος Ντάλιτ αγγίξει κάποιον από ανώτερη κάστα, ο τελευταίος πιστεύει ότι έχει μολυνθεί και υπόκειται σε μια σειρά τελετουργίες προκειμένου να εξαγνιστεί. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι Ντάλιτ να πέφτουν θύματα κοινωνικού αποκλεισμού, εκμετάλλευσης, βίας και αδικίας. Οι Ντάλιτ έχουν επίσης περιορισμένη πρόσβαση σε εδάφη, στην εργασία, την εκπαίδευση και την ιατρική περίθαλψη. Αν και νομικά (το 1950) καταργήθηκε το σύστημα των καστών στην Ινδία και υπάρχουν μερικά ινδουιστικά σχολεία στα οποία δεν παρουσιάζονται διακρίσεις, η μεγαλύτερη δημοκρατία στον κόσμο δεν έχει καταφέρει μέχρι σήμερα, 3.000 χρόνια μετά, να

διασφαλίσει τα θεμελιώδη δικαιώματα των Ντάλιτ και να προστατεύσει τον πληθυσμό της.

Πηγή: <http://www.europarl.europa.eu>

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ✿ Δύο κλάδοι του Ισλάμ: Ανάλυση διαστάσεων (Dimensional Analysis): Ανίχνευση-ανάδειξη θεμελιωδών διαστάσεων του ζητήματος (με βάση τα ερωτήματα: Τι; Πού; Πότε; Πόσο; Πόσο σοβαρά;).
- ✿ Καρέκλα αφήγησης ή Δραματοποίηση: ένας Ντάλιτ αφηγείται.

 Έρευνα για περιπτώσεις σύγχρονων θρησκευτικών συγκρούσεων και διασπάσεων.

 Μελέτη περίπτωσης: Μαχάτμα Γκάντι και η πρόταση της «μη βίας».

IV. Το αίτημα των θρησκείων για ειρήνη και καταλλαγή

Να αναγγείλουμε το γεγονός της συμφιλίωσης

Β΄ Κορ 5, 17-20

Έτσι, όποιος ανήκει στον Χριστό είναι μια καινούρια δημιουργία. Τα παλιά πέρασαν· όλα έχουν γίνει καινούρια. Κι όλα αυτά προέρχονται από τον Θεό, που μας συμφιλίωσε μαζί του διά του Χριστού, και ανέθεσε σ' εμάς να υπηρετήσουμε στο έργο της συμφιλίωσης. Δηλαδή, ο Θεός ήταν αυτός που στο πρόσωπο του Χριστού συμφιλίωσε τον κόσμο μαζί του, χωρίς να καταλογίσει στους ανθρώπους τα παραπτώματά τους, κι επίσης ανέθεσε σ' εμάς να αναγγείλουμε το γεγονός

**της συμφιλίωσης. Εμείς ενεργούμε
σαν πρεσβευτές του Χριστού. Μέσα
απ' τα δικά μας λόγια είναι σαν να
σας παρακαλεί ο Θεός. Στο όνομα
του Χριστού, σας παρακαλούμε,
συμφιλιωθείτε με τον Θεό!**

Γαλ 3, 26

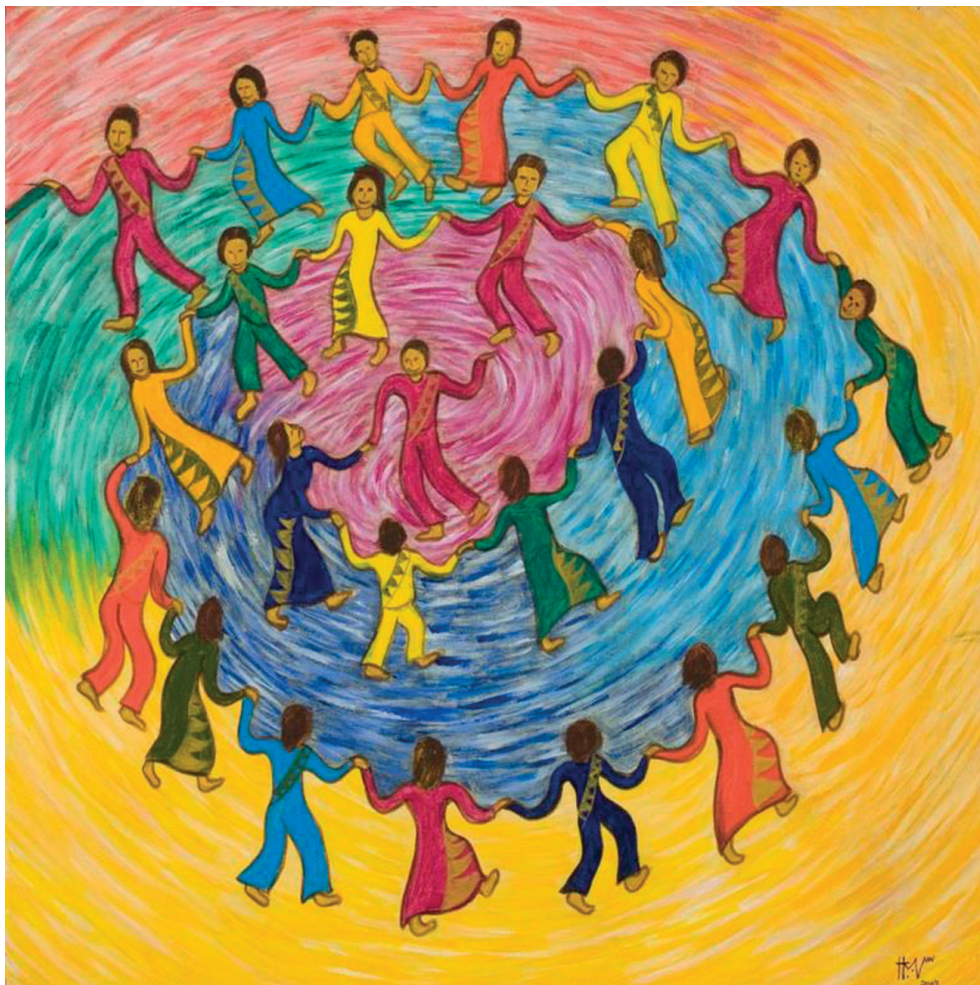
Είστε, λοιπόν, όλοι παιδιά του Θεού, αφού πιστεύετε στον Ιησού Χριστό. Κι αυτό, γιατί όλοι βαφτιστήκατε στο όνομα του Χριστού, έχετε ντυθεί τον Χριστό. Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα· όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό.

Εκπρόσωποι θρησκειών προσεύχονται για την ειρήνη: Ασίζη 1986

Στις 27 Οκτωβρίου του 1986, στην Ασίζη της Ιταλίας, έλαβε χώρα, με πρωτοβουλία του Πάπα Ιωάννη-Παύλου Β΄, η «Παγκόσμια ημέρα Προσευχής για την Ειρήνη»

με αφορμή τη διακήρυξη «του Διεθνούς Έτους της Ειρήνης» από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Στη συνάντηση έλαβαν μέρος 160 εκπρόσωποι θρησκειών και προσευχήθηκαν όλοι μαζί «για την ειρήνη του κόσμου».

**«Υπάρχει κάτι που μας ενώνει»
(Ασίζη 1986)**

109 / 127 - 128

Για πρώτη φορά στην ιστορία, έχουμε συγκεντρωθεί από κάθε μεριά, Χριστιανικές Εκκλησίες και εκκλησιαστικές κοινότητες και παγκόσμιες Θρησκείες, σε αυτόν τον ιερό τόπο, που είναι αφιερωμένος στον Άγιο Φραγκίσκο, για να ομολογήσουμε μπροστά σε όλο τον κόσμο, καθένας σύμφωνα με τις δικές του θρησκευτικές πεποιθήσεις, την υπερβατική ποιότητα της ειρήνης. Η μορφή και το περιεχόμενο των προσευχών μας είναι πολύ διαφορετικά, όπως έχουμε δει, και δεν μπορεί να υπάρξει ζήτημα μείωσής τους σε ένα είδος κοινού παρονομαστή. Πράγματι, μέσα από αυτή τη διαφορετικότητα, ίσως έχουμε ανακαλύψει εκ νέου ότι, όσον αφορά στο πρόβλημα της ειρήνης και τη σχέση της με τις θρησκευτικές μας αρχές, υπάρχει κάτι που μας ενώ-

νει. Οι προκλήσεις για την ειρήνη, όπως τις κατανοεί σήμερα κάθε ανθρώπινη συνείδηση, είναι το πρόβλημα της εύλογης ποιότητας ζωής για όλους, το πρόβλημα της επιβίωσης για την ανθρωπότητα, το πρόβλημα της ζωής και του θανάτου.

Ενόψει ενός τέτοιου προβλήματος, δύο πράγματα φαίνεται να έχουν υπέρτατη σημασία· και είναι κοινά για όλους μας. Το πρώτο είναι η εσωτερική επιτακτική ανάγκη της ηθικής συνείδησης, που μας ωθεί να σεβόμαστε, να προστατεύουμε και να προωθούμε την ανθρώπινη ζωή, από τη γέννηση μέχρι τον θάνατο, για τα άτομα και τους λαούς, αλλά κυρίως για τους αδύναμους, τους άπορους, τους κατεστραμμένους· η επιτακτική ανάγκη να ξεπεράσουμε τον εγωισμό, την απληστία και το πνεύμα της εκδίκησης.

111 / 127 - 128

Το δεύτερο είναι η πεποίθηση, ότι η ειρήνη πηγαίνει πολύ πιο πέρα από την ανθρώπινη προσπάθεια, ιδιαίτερα στην παρούσα δύσκολη κατάσταση του κόσμου μας, και ως εκ τούτου, ότι η πηγή για την υλοποίησή της πρέπει να αναζητηθεί σε αυτήν την Πραγματικότητα που βρίσκεται πέρα από όλους μας. Αυτός είναι ο λόγος που ο καθένας από εμάς προσεύχεται για την ειρήνη. Ακόμα κι αν, ανάλογα με τις θρησκευτικές μας πεποιθήσεις, πιστεύουμε διαφορετικά πράγματα για τη σχέση αυτής της Πραγματικότητας με το δώρο της ειρήνης, όλοι μας επιβεβαιώνουμε ότι υπάρχει μια τέτοια σχέση.

Ομιλία του Πάπα Ιωάννη-Παύλου Β' προς τους αντιπροσώπους Χριστιανικών Εκκλησιών, Εκκλησιαστικών Κοινοτήτων και Παγκόσμιων

Θρησκειών, στη Βασιλική του Αγίου
Φραγκίσκου, 27 Οκτωβρίου 1986

Το αίτημα της διαθρησκειακής εκπαίδευσης

Θρησκευτική ετερότητα και
διαπολιτισμική εκπαίδευση:
ένα βοήθημα για τα σχολεία

«Διαθρησκευτικός, -ή, -ό»: πλευ-
ρές της θρησκείας και της άσκησης
των θρησκευτικών καθηκόντων
που διατρέχουν ή βρίσκονται ανά-
μεσα σε διαφορετικές θρησκευτικές
παραδόσεις.

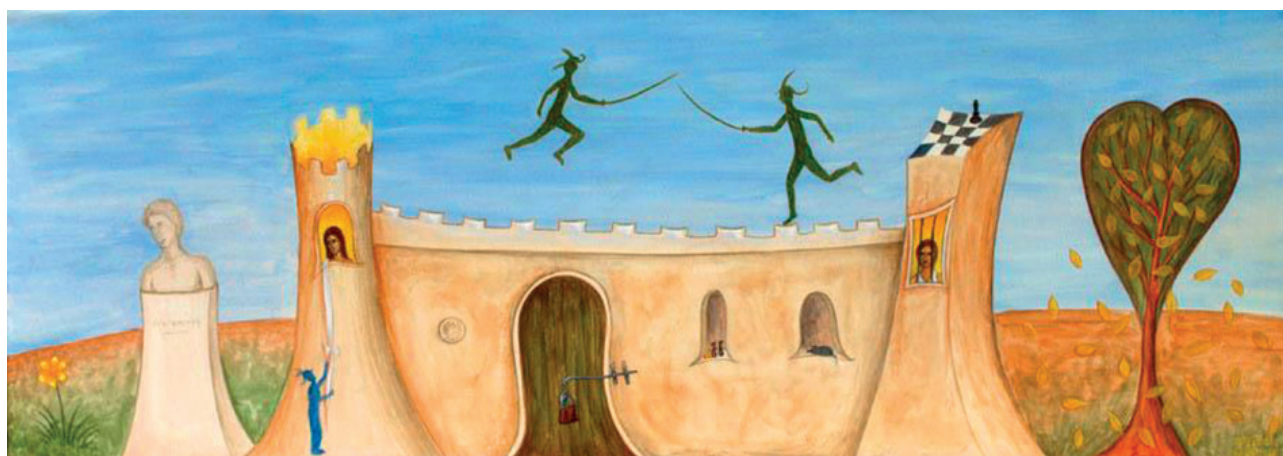
Για μεγάλο διάστημα, η θρησκευ-
τική διάσταση στην εκπαίδευση
είχε παραμεληθεί, εξαιτίας του προ-
βλήματος εξεύρεσης κοινής βάσης.
Με το να εστιάζουν στη θρησκευτι-
κή ετερότητα, κυρίως ως πρόβλημα
παρά ως εμπλουτισμό, οι πολιτικοί

μάλλον μεγεθύνουν παρά λύνουν τις δυσκολίες. Δεν μπορεί κάποιος να επιληφθεί της πολιτισμικής ετερότητας, χωρίς να συμπεριλάβει τη θρησκεία. Η θρησκευτική ετερότητα, ως μέρος της παιδείας για τη Δημοκρατία, είναι επίσης μέρος του κοινού ενδιαφέροντος των ερευνητών της θρησκευτικής εκπαίδευσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στην προσέγγιση που επελέγη για τη διαπολιτισμική μάθηση μέσω της πολιτικής του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Intercultural Learning T-kit 2000), έχει ορισθεί ως καθήκον η δημιουργία θετικού περιβάλλοντος για τη διαπολιτισμική και διαθρησκευτική εκπαίδευση (The religious dimension of intercultural education 2004). Το σχολικό περιβάλλον περιλαμβάνει το επίπεδο

της πολιτικής, της σχολικής διοίκησης, της διεύθυνσης και της διαχείρισης του σχολείου, της κατασκευής και του συντονισμού των αναλυτικών προγραμμάτων, και της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Εκτός εκπαιδευτικού συστήματος, σημαντικοί εταίροι για τη δημιουργία ενός τέτοιου περιβάλλοντος μάθησης είναι επίσης οι γονείς, οι θρησκευτικές κοινότητες, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι κοινωνικοί οργανισμοί.

Θρησκευτική ετερότητα και
διαπολιτισμική εκπαίδευση:
ένα βοήθημα για τα σχολεία.

Επιμέλεια: John Keast.
Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης:
Άγγελος Βαλλιανάτος,
Συμβούλιο της Ευρώπης, 2007

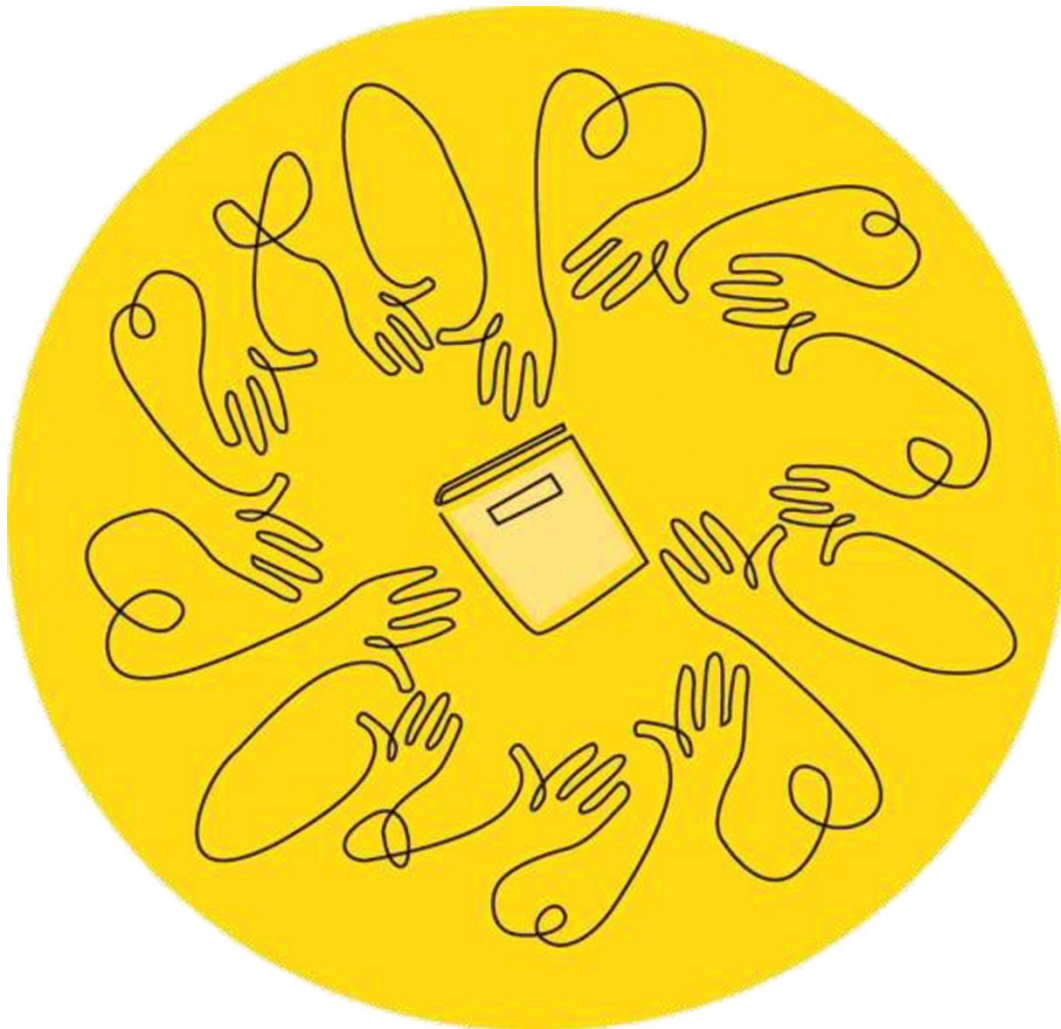

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

- ✿ Παιχνίδι ρόλων με θέμα «Η δίκη της θρησκευτικής βίας».
- ✿ Γράφοντας ένα γράμμα στους θρησκευτικούς ηγέτες του κόσμου για την ειρήνη και την καταλλαγή.
- ✿ Project: Η θρησκεία εργαλείο πρόκλησης διχασμών ή συμφιλίωσης;
- ✿ Οργάνωση «συνεδρίου τάξης» με θέμα «Θρησκευτική διαφοροποίηση και νέοι: Από τη χρήση

βίας στην ειρηνική συνύπαρξη».

**✿ Μουσικό εργαστήριο: Σύνθεση
με θέμα το αποστολικό λόγιο στη
Β΄ Κορ, 5, 17-20.**

ΠΗΓΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

[Όλα τα μεταφρασμένα βιβλικά παραθέματα προέρχονται από τον ιστότοπο της Αμερικανικής Βιβλικής Εταιρείας, πηγή: el.bibles.org]

- ✿ Παναγιωτόπουλος, Οι σκληροί καιροί, Οι εκδόσεις των Φίλων 1972
- ✿ Ε. Μακρή-Μπότσαρη, Σύγχρονα προβλήματα εφήβων (2008), ΕΚΠΑ-ΑΣΠΑΙΤΕ, Αθήνα, από το διαδίκτυο
- ✿ Ε.Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, Νόηση 2008
- ✿ «Το πηγάδι της γραφής» - Τένεδος (1991), Στίχοι Θεωρής Γκόνης Μουσική, Ερμηνεία: Νίκος Ξυδάκης

- ✿ Το αληθινό παραμύθι της βίας, Ευγένιος Τριβιζάς, <http://www.tovima.gr/vimagazino/views/article/?aid=452910>
- ✿ Γιώργος Ιωάννου, Τα παρατσούκλια, Η Σαρκοφάγος, Κέδρος 1992
- ✿ Οι τραμπούκοι της ζωής μου, Στάθης Τσαγκαρουσιάνος, <http://www.lifo.gr/team/tsagar/56445>
- ✿ Μάνος Χατζιδάκις, Σκέψεις και παρατηρήσεις για το αναζωογονημένο φαινόμενο του νεοναζισμού
- ✿ Ίρβιν Γιάλομ, Η μάνα και το νόημα της ζωής, Άγρα 2007
- ✿ Σάββας Αγουρίδης, Η ιστορική διάσταση του Filioque, <http://www.tovima.gr/opinions/>

article/?aid=135091

- **Δημήτριος Β. Γόννης, Πώς φθάσαμε στο θρησκευτικό σχίσμα, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=132847>**
- **G. Ostrogorsky, Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, Τόμος Β΄, Πατάκης (2012)**
- **Acta et scripta [...] de controversio ecclesiae Graecae et Latinae [...], έκδ. C. Will, Λειψία-Marburg (1861)**
- **Patrologia Orientalis 17, 337 και 338. (Νεοελληνική απόδοση, «Εκκλησία, η νέα πορεία», Γ΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003 σ. 185)**
- **Γουλιέλμος της Τύρου, Historia rerum in partibus transmarinis gestarum - Select Documents of European History, έκδ. Laffan, Νέα Υόρκη 1929**

- ✿ **Γοδοφρείδος Βιλλεαρδουίνος, Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης, μτφ. Γ. Αντύπας, Αθήνα 1985**
- ✿ **Β. Κρεμμυδάς - Φ. Πισπιρίγκου, Ο μεσαιωνικός κόσμος, Γνώση 1985**
- ✿ **Edwin Pears, Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204, μετάφραση: Ιωσήφ Κασσετιάν – Χριστίνα Κασσετιάν, Στοχαστής 2005**
- ✿ **Γιάννης Κορδάτος, Ιστορία της Ελλάδας, τόμος VIII, σ. 15**
- ✿ **Από ομιλία του Πάπα Ιωάννη Παύλου Β΄ κατά την επίσκεψή του στην Αθήνα (Μάιος 2001)**
- ✿ **Θόδωρος Καρζής, Η γυναίκα στο μεσαίωνα, Φιλιπότης 1989**

- ✿ **Henry Charles Lea, A History of the Inquisition of the Middle Ages, Volume I, σσ. 411 – 414, μτφ. Λάσκαρης Ιατρόπουλος**
- ✿ **Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Ιστορία του Ευρωπαϊκού πνεύματος, Β΄, α΄, (1968) Αθήνα, σ. 38 (Ιστορία νεότερη και σύγχρονη, Γ΄ Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β., 1998, σ. 27)**
- ✿ **Philip Benedict, The Saint Bartholomew's massacres in the provinces, The Historical Journal, 21, 2 Cambridge University Press 1978, pp. 205-225, μτφ. Λάσκαρης Ιατρόπουλος**
- ✿ **Edward Burns, Ευρωπαϊκή Ιστορία, τόμος Α΄, σσ. 152-153**

- ✿ Διακήρυξη του Ουεστμίνστερ (1647), κεφ. 3, άρθρο 3, 5 και 7, μτφ. Λάσκαρης Ιατρόπουλος
- ✿ G. I. Williamson, The Westminster Confession of Faith: For Study Classes, P & R Publishing (2003) Phillipsburg, New Jersey
- ✿ Max Weber, Η προτεσταντική Ηθική και το πνεύμα του Καπιταλισμού, Gutenberg 2006
- ✿ Η αλήθεια ελευθερώσει υμάς, Olivier Clement, Ακρίτας, σ.248
- ✿ Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος, εφημερίδα Μακεδονία 6/5/2007
- ✿ Πασκάλ Μπρυκνέρ, άρθρο στην ιταλική εφημερίδα Il Sole 24 ore, αναδημοσίευση εφημερίδα Ελευθεροτυπία 06/07/2008

- ✦ Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, Η αγάπη «έξω βάλει τον φόβο», <http://www.vimaorthodoxias.gr/>
- ✦ Λευκή κορδέλα -Μαύρη εκπαίδευση Από συνέντευξη του σκηνοθέτη Μίχαελ Χάνεκε στον Observer
- ✦ Πηνελόπη Δέλτα, Η ζωή του Χριστού, <https://el.wikisource.org>
- ✦ Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Ισλάμ, Θρησκευολογική επισκόπησης, Αθήνα 1985
- ✦ Γρηγόριος Δ. Ζιάκας, Το Ισλάμ ως θρησκεία, <http://www.ecclesia.gr>
- ✦ 3000 χρόνια πόνου για τους Ντάλιτ, <http://www.europarl.europa.eu>

 Ομιλία του Πάπα Ιωάννη Παύλου Β΄ προς τους αντιπροσώπους Χριστιανικών Εκκλησιών, Εκκλησιαστικών Κοινοτήτων και Παγκόσμιων Θρησκειών, στη Βασιλική του Αγ. Φραγκίσκου (27 Οκτωβρίου 1986) Πηγή: <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/>, μτφ. Λάσκαρης Ιατρόπουλος

 Θρησκευτική ετερότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση: ένα βοήθημα για τα σχολεία. επιμ. John Keast, μτφ. Ναυσικά Χαραλαμπίδου Άγγελος Βαλλιανάτος. επιμ. ελλ. έκδοσης: Άγγελος Βαλλιανάτος, Συμβούλιο της Ευρώπης (2007)

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

- σ. 104** Γάτες, Ναταλία Γκοντσάροβα, ελαιογραφία, 1913, Μουσείο Solomon R. Guggenheim
- σ. 106** Κάιν και Άβελ, Μαρκ Σαγκάλ, λιθογραφία, 1960
- σ. 107**, Οικογένεια δίπλα στη θάλασσα, Πάμπλο Πικάσο, 1903
- σ. 108** Μπούρμα, φωτ. Steve McCurry, Pagan. 2010
- σ. 109** Παιδί στο δρόμο, Ιωάννης Μαστερόπουλος, 2014
- σ. 110** instruction manual for life (Εγχειρίδιο Οδηγιών για τη Ζωή), QualiaSoup. 2012
- σ. 112** One Human Family, Food for All, σκηνοθεσία Denizcan Yuzgul, 2014

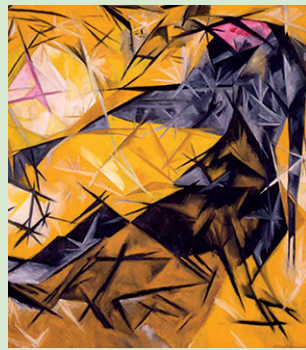
- σ. 114** Ο πατριάρχης Φώτιος, από τη χρονογραφία του Ιωάννη Σκυλίτζη, Νότιος Ιταλία (Παλέρμο), γύρω στα 1150-75, τέμπερα σε περγαμηνή, 235 φύλλα, Μαδρίτη Εθνική Βιβλιοθήκη
- σ. 115** Σταυροφόροι, Τοιχογραφία, 12ος αι., Παρεκκλήσι των Ναϊτών, Γαλλία
- σ. 115** Η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204, μινιατούρα, 15ος αι.
- σ. 116** Η είσοδος των Σταυροφόρων στην Κωνσταντινούπολη, Ευγένιος Ντελακρουά 1840, Μουσείο του Λούβρου
- σ. 117** Όταν η λογική κοιμάται γεννιούνται τέρατα, Φρανσίσκο Γκόγια, Μουσείο του Πράδο, Μαδρίτη

- σ. 118 Καύση τριών υποτιθέμενων μαγισσών, 1585, Johann Jakob Wick, Ελβετία**
- σ. 119 Ο άγιος Δομίνικος προεδρεύει στην τελετή θανάτωση στην πυρά, Pedro Berruguete, περ. 1496, Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη**
- σ. 119 Μαρτίνος Λούθηρος, Lucas Cranach the Elder, ελαιογραφία, 1528**
- σ. 120 Η Σύνοδος του Τρέντο, το 1545, Nicolo Dorigati, 1711, Museo Diocesano Tridentino, Τρέντο, Ιταλία**
- σ. 121 Ο πρωτομάρτυρας Στέφανος, Έλενα Τσερκάσοβα**
- σ. 122 Πρόσφυγες στην Κροατία, φωτ. Sebastião Salgado, 1994**

- σ. 122 Ο άγγελος αναγγέλλει στις Μυροφόρες την Ανάσταση του Χριστού, Έλενα Τσερκάσοβα**
- σ. 124 Κοράνιο του 18ου αιώνα**
- σ. 125 Ντάλιτ, Ινδία, φωτ. Steve McCurry, 1996**
- σ. 126 Mumbai, Ινδία, φωτ. Steve McCurry**
- σ. 126 Κόκκινο αγόρι, Γιορτή των χρωμάτων, Βομβάη, Ινδία, φωτ. Steve McCurry, 1996**
- σ. 127 Ο καλός ποιμένας, Daniel Bonnell, 2003**
- σ. 128 Ενώνοντας τα χέρια για την ειρήνη, Hanna Varghese**
- σ. 129 Πόλεμος- Έρωτας-Μνήμη-Φυλακή-Θλίψη, Μπάμπης Πυλαρινός, 2008**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

5. Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.